

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta

Ústav translatologie

Bakalářská práce

**Komentovaný překlad: Gleichstellung der
Geschlechter im Lehrplan**

Annotated translation: Emancipate of genders in the curriculum

Praha 2013

Autorka bakalářské práce: Martina Fiáková

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Monika Fiárská

Ráda bych touto cestou poděkovala především Mgr. Monice Fiárské za pomoc v rámci přípravy práce a za celkové vedení práce, Mgr. Silke Kleinové a Ph.D. Věře Kloudové za rady při přípravě práce a především za poskytnutí odborných výrazů a PhDr. Robertu Dittmannovi za konzultace v otázkách českého jazyka.

Prohlá-uji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla vyúfita v rámci jiného vysokoškolského studia i k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 16. 8. 2013

ANOTACE

Cílem této práce je překlady části publikace *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* a komentář k nim. Vedle *Úvodu* a *Závěru* se práce skládá ze dvou středních částí, z *Vlastního překladu* a *Komentáře*. Komentář se dělí na čtyři kapitoly. *Překladatelská analýza výchozího textu podle Ch. Nordové* text analyzuje na pozadí vnějškových a vnitřních faktorů. *Charakteristické rysy výchozího textu a první nástin překladatelských problémů* popisují text funkčně-strukturálně na rovinách, soustředí se na překladatelsky problémová místa a vytváří tak spojnici mezi analýzou originálu a překladem. *Metoda překladu* stanovuje na základě poznatků prvních dvou částí strategii pro překlad originálu. *Typologie překladatelských postupů a nezbytných posunů o konkrétní příklady* aplikuje metodu překladu, uvádí příklady a komentuje problémy.

Klíčová slova: překlad, překladatelská analýza, Ch. Nordová, analýza, věrný překlad, volný překlad, překladatelský posun, překladatelský problém, metoda překladu, neutralizace, morfologie, lexikum, gramatika, syntax, stylistika.

ANNOTATION

The thesis focuses on translation of an extract of the publication called *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* and on commentary on this translation. Apart from the *Introduction* and *Conclusion* there are two parts that play central role: *the Translation* itself and the above mentioned *Commentary*. The *Commentary* consists of four chapters. *Translation Analysis of the Original Text Based on Ch. Nord's Model* describes extratextual and intratextual factors of the original text. *Features of the Original Text and First Insights into Problems of Translation* takes functional-structuralist approach, describing different levels of the language used, focuses on tricky parts in the translation and thus links the analysis of the original with the translation. *Method of Translation* sets strategy for the translation of the original, based on conclusions of the two previous chapters. *Typology of Translation Solutions and Unavoidable Shifts of Concrete Examples* puts the method into practice, gives examples and comments on problems.

Key words: translation, translation analysis, Ch. Nord, analysis, faithful translation, free translation, translation shift, translation problem, translation method, neutralisation, morphology, lexis, grammar, syntax, stylistics.

ANOTACE	4
SEZNAM ZKRATEK	7
1. ÚVOD.....	8
2. VLASTNÍ PŘÍKLAD	9
3. KOMENTÁŘ	37
3.1 Překladatelská analýza výchozího textu podle Ch. Nordové	37
3.1.1 VnĚ textové faktory.....	37
3.1.1.1 Vysílatel textu	37
3.1.1.2 Autor textu	37
3.1.1.3 Intence autora	37
3.1.1.4 Funkce textu a jeho stylistické zařazení	37
3.1.1.5 Adresát	38
3.1.1.6 Médium a ráz textu	38
3.1.1.7 Pragmatika místa	39
3.1.1.8 Pragmatika času	39
3.1.1.9 Důvod komunikace	39
3.1.2 Vnitrotextové faktory	40
3.1.2.1 Téma a obsah textu.....	40
3.1.2.2 Presupozice.....	40
3.1.2.3 Výstavba a členění textu, makrostruktura	40
3.1.2.5 Suprasegmentální prvky.....	41
3.2 Charakteristické rysy výchozího textu a první nástin překladatelských problémů ...	42
3.2.1 Stylisticko-morfologická rovina	42
3.2.2 Stylisticko-lexikální rovina	44
3.2.3 Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina.....	48
3.2.4 Stylisticko-textová a intertextová rovina.....	50
3.2.5 Stylisticko-pragmatická rovina.....	50
3.3 Metoda překladu	50
3.4 Typologie překladatelských postupů a nezbytných posunů o konkrétní řešení	51
3.4.1 Suprasegmentální rovina	51
3.4.2 Morfologická rovina	52
3.4.3 Lexikální rovina	54
3.4.3.1 Stylistická rovina výrazů	55
3.4.4 Syntaktická rovina	55
3.4.5 Pragmatická rovina	56
4. ZÁVĚR	57
5. LITERATURA	58
5.1 Použitá.....	58

5.1.1 Primární.....	58
5.1.2 Sekundární.....	58
5.1.3 Internetové zdroje	58
5.2 Studovaná.....	59
5.2.1 Translatologické a jazykovědné publikace.....	59
5.2.3 Slovníky	60

SEZNAM ZKRATEK

FVG: Funktionsverbgefüge

K: komentář

O: originál (tedy originál stažený z internetu ve formátu PDF, příloha k bakalářské práci je tištěná z formátu word a je očištěná například o stránky s obsahem celé brožury)

P: příklad

1. ÚVOD

Pro bakalářský předklad jsem si vybrala text z broflurky *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan*. Byla vydána roku 1994 v Kielu, autorkami jsou vyučující na Univerzitě Kiel Regine Biggová, dr. Friederike Braunová a dr. Lore Hoffmannová. Broflura byla vypracována v rámci revize učební osnovy a má za cíl zlepšení postavení žen v rodině, práci i společnosti. Úkolem bylo jejich hlavním cílem je dopomoci ke zrovnoprávnění prostřednictvím zákony, tedy zákonů, aby se mohlo pokračovat mimo jiné. Celá broflura se skládá ze samotného textu a doporučené literatury pro ty, kteří se o problematiku zajímají. Je členěna na kapitoly a podkapitoly, které jsou ještě dále děleny, jde v podstatě o velice segmentovaný text. Samotný text s fakty autorky prokládají vlastními postřehy a nápady, z nichž nejrozsáhlejší je seznam příkladů, které jsou dále rozebírány.

Při výběru konkrétní části textu celé broflury jsem se řídila požadovaným rozsahem a šlo mi samozřejmě o to vytvořit předkladem smysluplný text. Proto jsem vybrala část hned ze začátku broflury, kde nechybí obecný úvod a vzhled do problematiky. V textu jsem zároveň ponechala původní poznámky pod čarou, což byly vesměs odkazy na jiná díla, na které jsou poznámky předkladatele. Přeložená část tvoří zhruba třetinu celé broflury, pokud do ní počítáme i dlouhý seznam doporučené literatury.

Nedílnou součástí této práce je vedle předkladu i komentář k němu. Jeho cílem je definovat a obhájit předkladatelskou metodu. K tomuto účelu bude nejprve analyzován výchozí text o jeho cíle, záměry, specifika a podle modelu Nordové, následně se pozornost soustředí na konkrétní předkladatelské problémy na úrovni lexika, syntaxe, stylistiky a pragmatiky a na předkladatelské postupy a nezbytné posuny z toho pramenící.

V souladu se zadáním práce se komentář předkladu bude ubírat od celkové koncepce k dílčím věcem, tj. uplatní se postup *top-down*. Předkladatelská analýza výchozího textu a jeho charakteristických rysů si vynutí nezbytné posuny v cílovém textu a povede k určitým předkladatelským postupům, jejichž výsledkem budou konkrétní věcné.

1 **2. VLASTNÍ PŘÍKLAD**

2

3 Regine Biggová, Friederike Braunová, Lore
4 Hoffmannová

5

6

7

8

Zrovnoprávnění pohlaví v účetní osnově

9

10

11

12

13

14

Podněty pro školu a výuku

15

16

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44

Zrovnoprávní pohlaví v u eb ní osnov

Podn ty pro -kolu a výuku

Regine Biggová

Pedagogická fakulta / Speciální pedagogika

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 75

24118 Kiel

Tel. 0431/880-1197

Dr. Friederike Braunová

Centrum pro interdisciplinární výzkum fien ó CIVfi

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 40

24098 Kiel

Tel. 0431/880-1173

Dr. Lore Hoffmannová

Institut pro pedagogiku p írodních v d ó IPPV

Univerzita Kiel

Olshausenstraße 62

24098 Kiel

Tel. 0431/880-3163

V-echna práva vyhrazena, Kiel 1994

Regine Biggová, Friederike Braunová, Lore Hoffmannová

45 **Zrovnoprávní ženy a muži , chlapci a**
46 **dívky v rodině , zaměstnání a společnosti**

47

48 **1.1. ženy ve společnosti**

49

50 Podle názoru mnoha se situace dívek a žen v tomto století, obzvláště v posledních
51 desetiletích, zlepšila. S ohledem na rovnost mužů a žen je to v podstatě
52 správné. Můžeme předpokládat, že ženy dnes nejsou znevýhodňovány v pracovní sféře,
53 v politice ani ve společnosti, jak tomu bylo v minulosti. Výkony, které ženy v
54 jednotlivých vědních disciplínách, v hudbě nebo umění podaly, lidé v tanci neberou
55 moc na váhu. Brehmerová v této souvislosti hovoří o patriarchátu a objasňuje, že se
56 zde jedná o formu společnosti, v níž se dominance mužů jakožto sociální skupiny
57 ukazuje na všech rovinách veřejného života¹. Podle tohoto kritéria můžeme dnešní
58 společnost ještě stále zařadit mezi patriarchální společnosti.

59

60 **Zrovnoprávní**

61

62 Heslo Francouzské revoluce zní: rovnost, bratrství. Tyto popsanými
63 lidskými právy jsou však míněna jen práva občana - muže . O 150 let později je v Ústavě
64 článku 3 Spolkové republiky Německo zformulováno: „Muži a ženy jsou si rovni.
65 Nikdo nesmí nikoho znevýhodnit nebo upřednostnit kvůli jeho pohlaví, kvůli zemi, ze
66 které pochází, kvůli rase, etnici, vlasti a sociálního postavení, víře, náboženskému nebo
67 politickému názoru.“ Realita ve Spolkové republice Německo však ukazuje: zakotvení
68 v Ústavě samo o sobě nestačí k tomu, aby mladé ženy zaručily stejné možnosti rozvoje,
69 jako mají muži.

70

71

72 ¹ Brehmerová, Ilse (vydavatel) (1991). *Schule im Patriarchat - Schulung für's Patriarchat*. Weinheim:
73 Beltz. str. 9 a dále

74 V posledních desetiletích se staly pojmy rovnoprávnost, rovnost, zrovnoprávní a
75 emancipace hesly. V nejširším slova smyslu jsou spojovány s požadavky na lepší
76 vzdělání a vzdělávání pro ženy, na možnosti v této věci, tj. také v této věci na
77 kariérní postup, stejně jako s požadavkem na společnost, v níž si ženy mohou utvářet
78 život podle svých představ, aniž bychom jim jakkoli bránili nebo by dokonce musely
79 počítat s represemi. Podle průzkumu Institutu pro demoskopii v Allensbachu vidí jen
80 27% žen v západním Německu a 21% ve východním Německu rovnoprávnost ve
81 Spolkové republice jako uskutečnitelné. Vedle toho vzrostlo přesvědčení, že muži jsou
82 v zaměstnání, politice i v rodině obecně ve výhodě. V roce 1992 o tom bylo
83 přesvědčeno 59% žen, zatímco v roce 1974 to však bylo jen 38%².

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101 ² Institut pro demoskopii v Allensbachu (vydavatel) (1993). *Frauen in Deutschland.*
102 *Lebensverhältnisse, Lebensstile und Zukunftserwartungen. Die Scheringstudie '93.* Kolín nad Rýnem:
103 Bund. str. 32 a dál

104 **1.2. Vzdlání**

105

106 **Podíl na vzdlání**

107

108 Zástupkyně a zástupci mužského názoru komise pro zkoumání budoucí vzdělávací
109 politika o vzdlání 2000 uvádí, že vzdělání a výchova je jen nabídka lidem. Každý
110 sám jednotlivci (!) zodpovídá za to, co si z této nabídky vybere³.

111

112 Toho času mají dívky v oblasti vzdělání oproti chlapcům v průměru podstatně lepší školní vzdělání⁴.
113 Odborné vzdělávání, například studium ukončené mladé ženy v tuzemsku s dobrými známky.
114 Dívky a ženy se od chlapců a mladých mužů odlišují jen výběrem profesí, například
115 výběrem uvnitř oboru. Tato volba má však velký vliv na další utváření životní cesty
116 mladých lidí.

117

118 Chceme se proto připojit k názoru mužů komise pro zkoumání: Všechny výsledky
119 průzkumů dokládají, že rovnost je od zrovnoprávnění pohlaví hodně vzdálena.
120 A dále: Zatím je to stále platí, že dívky i chlapci jsou v průběhu dospívání pod silným
121 vlivem vycházejícím z rodových specifických faktorů. To, co nám vtipují ve škole, navíc
122 je to stále přispívá k tomu, že mladí muži považují rozdělení práce v rodinné i pracovní
123 sféře určené pohlavím za samozřejmé a že mladé ženy toto rozdělení práce zahrnují do
124 svého životního plánování⁵.

125

126 ³ Německý Bundestag (vydavatel) (1990). *Anhangsband zum Schlußbericht der Enquete-Kommission*
127 *"Zukünftige Bildungspolitik 2000"*. tisk 11/7820. Bonn: Heger. str. 23

128 ⁴ srov. Nyssenová, Elke: Geschlechterdifferenzen im Bildungswesen. In: Derichs-Kunstmannová,
129 Karin; Müthingová, Brigitte (vydavatel) (1993). *Frauen lernen anders. Theorie und Praxis der*
130 *Weiterbildung für Frauen*. Bielefeld: Kleine. str. 19-35

131 ⁵ Německý Bundestag (vydavatel) (1990). *Anhangsband zum Schlußbericht der Enquete-Kommission*
132 *"Zukünftige Bildungspolitik 2000"*. tisk 11/7820. Bonn: Heger. str. 35

133 **Vzdávací instituce**

134 Vzdávací zařízení jsou instituce, jejichž vedení a správu mají ve svých rukou v t-ínou
135 mufl. Podíl editelek na -kolách ve Tšesvicku-Hol-týnsku je velmi malý, stejn jako
136 podíl vyu ujících profesorek na vysokých -kolách ve Tšesvicku-Hol-týnsku ó jsou to
137 jen 4% (!) profesorského kolegia⁶. Naproti tomu spo ívá pedagogická praxe na
138 pod adných a h e placených pozicích a na pozicích, kde pracovníci musí p íjímat
139 rozkazy nad ízených, v rukou flen. Podíl mufl mezi vyu ujícími se zvy-uje s v kem
140 fláky a flák í s poflavkem kvalitn j-ího vzdávání dané -koly.

141

142 **1.3. Ekonomické flivotní situace flen**

143 **Zm na ekonomické situace flen**

144 Navzdory právní rovnosti jsou fleny ve výd le né sfé e stejn jako v ostatních oblastech
145 flivota znevýhodn ny. Podmínky, za nichfl fleny byly a jsou výd le né inné, se
146 zm nily. A p eci m fleme velkou ást dne-ních problém flen na pracovním trhu
147 vysv tlit na základ historie.

148 V d ív j-ích stoletích pracovaly fleny v rámci rodiny, kde se d lily o domácí práce, jako
149 nádenice, d lnice, sluflebné a slufky. Byl jim uzav en p ístup k podnikovému
150 vzdávání. Mofnost stát se u n m, tovary-em nebo dokonce mistrem byla vyhrazena
151 mladým mufl m. Výd le ná práce flen byla nezbytná a trp ná, nikoli v-ak vítaná. Od
152 poloviny minulého století se n které flenské a sociální spolky snaflily zajistit mofnosti
153 vzdávání pro dívky a fleny. Snahy rozvinout vzdávání stejn jako rozvinout st ední
154 odborné -koly nebo kurzy narazily na prudký odpor. Kdyfl ufl n jaké vzdávání, potom
155 takové, které se vztahuje k domácnosti. Kaflopádn m la výd le ná innost p eklenout
156 as mezi ukon ením -koly a s atkem. Tradi n se p í zalofení rodiny p edpokládá, fl
157 bude zaji-t na materiální stránka, tato povinnost by m la spo ívat výhradn na mufl. To
158 bylo roz-í ené p ání, asto ale neodpovídalo skute ným flivotním podmínkám.

159

160

161 ⁶ Ministryn pro fleny zem Tšesvicko-Hol-týnsko (vydavatel) (1991). *Zahlen - Daten - Fakten.*
162 *Frauen in Schleswig-Holstein.* Kiel: Ministryn pro fleny zem Tšesvicko-Hol-týnsko. str. 22

163 **Dne-ní ú ast v pracovním procesu**

164 Tendence zapojení žen do pracovního procesu je ve starých spolkových zemích spí-
165 stoupající, v nových spolkových zemích však ustupuje. ženy v nových spolkových
166 zemích se s nezaměstnaností potýkají více než muži. ženy v obou částech Spolkové
167 republiky Německo si přejí být výdělnice. Kariéra je dnes na hodnotovém
168 měřítku žen stejně vysoko jako partnerství, děti a volný čas. Možnosti výdělků žen
169 závisí ve vysoké míře na společenských rámcových podmínkách, které jsou určeny
170 rozdělením práce specifickým podle pohlaví a představou, kterou má společnost o
171 ženách a mužích.

172 V bývalé NDR pracovalo 91% všech žen, ve starých spolkových zemích to bylo zhruba
173 54%. Nárůst výdělnické práce žen ve starých spolkových zemích od počátku 80. let je
174 odvozen z expanze práce na částečný úvazek⁷. V roce 1988 mělo 40% žen zaměstnání
175 s pravidelnou pracovní dobou, v roce 1975 to bylo pouze 30%. S prací na částečný
176 úvazek jsou často spojeny nekvalifikované, namáhavé činnosti, nedostatečné možnosti
177 pracovního postupu a finanční ztráty.

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189 ⁷ V roce 1980 bylo dohromady 2,7 miliónu pracovních míst na částečný úvazek, roku 1990 to bylo již
190 3,9 miliónu. Srov. ze statistiky Globus-Statistik 6950

191 Výběr povolání

192 ženy a muži se soustředí na takové profesní oblasti, které pro ně platí jako typické.
193 Příkladné výhybky z těchto předurčených cest zastaví nejpozději volba zaměstnání nebo
194 studia.

195 ženami nejvíce obsazené u obou oborů byly v roce 1991 ve starých spolkových zemích:
196 asistentka lékařské, prodáváčka v maloobchodu, kadeřnice, obchodnice pracující v
197 kanceláři, obchodnice v průmyslu, zubní asistentka, bankovní obchodnice. V nových
198 spolkových zemích jsou to obory prodáváčka v maloobchodu, obchodnice pracující v
199 kanceláři, obchodnice v průmyslu, kadeřnice, kuchařka, zubní asistentka, asistentka
200 gastronomického provozu. 55%, popř. 51% všech žen, které navštívily u obou
201 oborů, si vybralo tato povolání⁸.

202 V procesu výběru povolání stojí dívky před touto volbou: když si zvolí typicky ženské
203 povolání, budou mít nižší příjmy a méně šancí na postup. Když si vyberou spíše
204 typickou mužskou profesi, budou vystaveny diskriminaci na pracovišti a budou i tady
205 zaměstnány v oblastech, v nichž si vydělávají méně než jejich mužští kolegové. V tomto
206 horizontálním rozdělení pracovního trhu se zrcadlí hierarchie v závislosti na pohlaví.
207 Diskriminaci žen pozorujeme rovněž na vertikální rovině pracovního trhu. Podle
208 nejnovějších dat se ženy a muži vzdělávají v obchodních profesích přibližně stejným
209 dílem. Zde mají ženy šance srovnání se s muži ostatními jinými ženami šance nejvyšší příjmy.
210 U nás po několika málo letech v práci však vznikají rozdíly v příjmech žen a mužů,
211 protože ženy často nemají stejné možnosti dalšího vzdělání a postupu jako muži. A tak
212 ženy přitom v oblasti služeb navzdory dobrým kvalifikacím předpokladem v méně
213 kvalifikovaných oblastech, což se uplatní také, a jejich šance na postup jsou daleko
214 menší než šance jejich kolegů. Následkem je, že ženy dostávají zpravidla nižší plat než
215 muži. Zaměstnankyně v průmyslu, obchodu, úřednictví a pojišťovnictví si vydělávají ve
216 Sasku-Holštýnsku v průměru 67% a dělnice v průmyslu 70% platu svých mužských
217 kolegů⁹.

218

219

220 ⁸ Spolkové ministerstvo školství, vědy, kultury a sportu (vydavatel) (1993). *Berufsbildungsbericht*
221 *1993*. Schriftenreihe Grundlagen und Perspektiven für Bildung und Wissenschaft (34). Bad Honnef:
222 Bock. str. 55 a následující str.

223 Krom toho ženy podstupují nesrovnatelné výšší riziko než muži, žena ztratí místo. Data
224 pracovního trhu ukazují, že navzdory rovnosti příležitostí a žen na vzdělání nemáme
225 mluvit o rovnocenném postavení pohlaví na vertikální rovině pracovního trhu. Žena na
226 rovnocenné situaci by mohla spolčívat například v zákonech o rovných příležitostech mužů a
227 žen, které by zavedly spolkové země, nebo v plánech, které by podporovaly ženy. Tato
228 myšlenka se už v některých zemích, například v podnicích, rozvinula.

229

230 **1.4. švédská otázka o mezeří ve výzkumu**

231 Tvorba teorií a modelů ve vědách bývá založena na švédských životních vztazích, aby
232 bylo možné odvodit teorie, které by platily pro ženy a muže, stejně tak jako pro dívky a
233 chlapce. Zde uvádíme exemplárně jen jeden příklad: Basil Bernstein odvodil svou teorii
234 o restringovaném a elaborovaném kódu z výzkumu, jichž se účastnili pouze respondenti
235 muži (různých vrstev)¹⁰. Z nich poté vyvodil závěry o inteligenci a schopnosti naučit se
236 jazyk v dělnické třídě a ve střední vrstvě. Avšak zrovna tak málo, jak Bernstein do
237 svých výzkumů zahrnul respondentky-ženy, stejně tak si sotva mohl položit otázku, zda
238 jeho teorie platí i pro jazykovou socializaci žen.

239

240

241

242

243

244

245

246

247 ⁹ Ministryn pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel) (1991). *Zahlen - Daten - Fakten.*
248 *Frauen in Schleswig-Holstein.* Kiel: Ministryn pro ženy země Šlesvicko-Holštýnsko. str. 35

249 ¹⁰ Bernstein, Basil (1970). *Soziale Struktur, Sozialisation und Sprachverhalten.* (Sociální struktura,
250 *socializace a jazykové jednání*) Amsterdam: de Munter.

251 2. Revize učební osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku

252

253 2.1. Zrovnoprávnění jako širší učební problém

254

255 Broflura, kterou vám předkládáme, vznikla v souvislosti s naší prací pro probíhající
256 revizi učebních osnov ve Šlesvicku-Holštýnsku. Podstatné rámcové podmínky této revize
257 učebních osnov, která zahrnuje všechny učební osnovy z oblasti základních škol a
258 druhého stupně¹¹, jsou:

- 259 • orientace učebních osnov na širší učební problém našeho času; tím
260 rozumíme širší významné a centrální výzvy tak, jak jsou kladeny jednotlivcům (!) i
261 společnosti v současnosti i budoucnosti¹¹,
- 262 • zajištění vzdělání přesahující rámec školy a
- 263 • zesílení spolupráce například jednotlivými podmínkami¹³.

264

265

266

267

268 11 Poznámka: Německé školství se od českého výrazně liší. Na tomto místě třeba podotknout, že
269 v Německu existuje druhý stupeň (německy: Sekundarstufe I) na základní škole i reálné škole.

270 12 Tidická, Marianne (1992). Předmluva. In: Ministerstvo školství, vč. kultury a sportu země
271 Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel): *Lehrplanrevision in Schleswig-Holstein*. Kiel: Ministerstvo školství,
272 vč. kultury a sportu země Šlesvicko-Holštýnsko. str. 5

273 13 Karpen, Klaus (1992): Rahmenkonzeption für die Lehrplanrevision. In: Ministerstvo školství, vč.
274 kultury a sportu země Šlesvicko-Holštýnsko (vydavatel): *Lehrplanrevision in Schleswig-Holstein*.
275 Kiel: Ministerstvo školství, vč. kultury a sportu země Šlesvicko-Holštýnsko str.17 a následující str.

276 14 Hoffmannová, Lore (1993). Mädchen und Naturwissenschaften und Technik – eine schwierige
277 Beziehung. In: Pfisterová, Gertrud/Valtinová, Renate (vydavatel). *Mädchenstärken. Probleme der*
278 *Koedukation in der Grundschule*. Frankfurt, M.: Arbeitskreis Grundschule - Der Grundschulverband
279 - e.V. str. 114-123

280 Jako zásadní ústřední problém našeho času vidíme šzrovnoprávní členění a mufl ,
281 chlapců a děvčátka v rodině, zaměstnání a společnosti. Nové ústřední osnovy mají vést
282 k tomu, aby si lidé tento problém uvědomili a na základě toho se změnil i výuka. Tomuto
283 úkolu (v rámci revize ústřední osnovy jde o uvedený základní čtvrtý problém) přisluhuje
284 zvláštní hodnota; vede totiž nejen ke zkoumání tradičních vzorců a struktur jednání ve
285 všech společenských oblastech, ale předpokládá dokonce, aby i členové komisí pro
286 tvorbu ústředních plánů jsou připraveni vypořádat se s vlastním pojetím členkosti a
287 muflskosti, stejně tak jako s vlastním postojem k hierarchii pohlaví¹⁴.

288

289 Další ústřední problémy, na které se mají ústřední osnovy orientovat, jsou:

- 290 • základní hodnoty lidského soužití, obzvláště mír, lidská práva a soužití v jednom
291 světě s rozdílnými kulturami, společenskými formami, národy a etniky;
- 292 • přijetí přirozených životních podmínek, vlastního zdraví a akceptování ostatních
293 lidí;
- 294 • význam hospodářských, technických a sociálních rámcových podmínek pro
295 utváření životních vztahů;
- 296 • právo všech lidí na utváření vlastních politických, kulturních a ekonomických
297 životních podmínek, spoluúčast a spoluodpovědnost ve všech oblastech života.

298 Podrobný popis rámcové koncepce, závadnost a cíle revize ústřední osnovy najdete
299 v dokumentaci k revizi ústřední osnovy ve Těšvicke-Holčýnsku, kterou roku 1992
300 vydala ministryně školství, vědy, kultury a sportu země Těšvicke-Holčýnsko.

301

302

303

304

305

306

307 2.2. Stanovení cíle a obsah této broflury

308

309 Broflura, kterou vám předkládáme, má posloužit k zahrnutí tvrdého ústředního
310 problému do práce na učební osnovy a do školní výuky. Obsahuje zásadní postupy ke
311 zrovnoprávnění pohlaví a vyúsťuje je při vyučování. Cílem je zdraznit vazby mezi
312 otázkou pohlaví jakožto společným ústředním problémem a školou s jejími
313 disciplínami. Za prvé to znamená vytvořit vyučovací podmínky, jehož náplní by byl vztah
314 obou pohlaví v různých souvislostech, za druhé je však třeba také zohlednit pohlaví jako
315 faktor, který podvodom působí v interakcích vyučování. Dále bychom chtěli ukázat,
316 kde a jakou roli hraje otázka pohlaví ve škole a při vyučování, a chtěli bychom
317 poskytnout podněty pro to, jak se vypořádat s tématem v různých školních podmínkách.

318 S těmito podněty se obracíme nejen na vyučující a odborníky, kteří se na revizi učební
319 osnovy podílejí, ale na všechny učitelky a učitele, kteří se o téma zajímají. Předložené
320 znění této broflury má k dispozici předsedající komise učební osnovy již v říjnu 1992
321 pro probíhající práci na učební osnovy.

322 Naše návrhy chápeme jako soubor podnětů a ne jako úplný inventář témat a materiálů.
323 Vycházíme z toho, že některé z těchto podnětů již mohou být součástí vyučování.
324 Jednotlivá témata jsme zde pouze nařetnuli. Domníváme se, že pokud se sami
325 vypořádáme se zrovnoprávněním pohlaví, spíše pak návrhy odhalíme. Odborníky na
326 odborně specifická témata, materiály a metody jsou učitelky a učitelé sami. Jako
327 expertky na téma zrovnoprávnění bychom se nechtěly domáhat oborově specifické nebo
328 pedagogické kompetence pro všechny školní podmínky, chtěli bychom však tyto
329 kompetence, které mají vyučující, doplnit o aspekt pohlaví.

330

331

332

333

334

335

336

337 Předložená brožura akceptuje základní vzdělání, které není omezeno školní docházkou a
338 jedním druhem školy, tedy takové, jaké zamýšlí koncept revize učební osnovy. Proto
339 v textu nenajdete žádné jinosti tohoto druhu. V části 3 rekapitulujeme ve formě tezí
340 základní postupy k otázce vztahu pohlaví a k možnému vzniku tohoto vztahu. V části 4,
341 která je doplněna o teze s příklady ze školního prostředí, dokládáme, jak je společenský
342 vztah pohlaví potlačen i ve škole. Tímto bychom chtěli rozšířit povědomí o problému
343 s ohledem na školu, připomínáme pozorovat problémy vznikající. V části 5
344 poskytujeme návrhy témat pro výuku, udáváme je podle podmínek. Témata však
345 nazýváme jen v heslech; přesné znění nesmíme dopředu prozradit. Části 4 a 5 se
346 obsahově prolínají, sledují však různé cíle. V části 4 jde o znázornění tezí,
347 zatímco část 5 má poskytnout systematickou nabídku témat pro všechny využívané
348 podmínky. Část 6 nakonec obsahuje dva příklady spolupráce nad rámec jednotlivých
349 podmínek. Na základě témat „Jazyková komunikace“ a „Bydlení“ jsme zde osvětlili
350 vztah mezi školními podmínkami a otázkou pohlaví. Ve výběrové bibliografii uvedeně
351 podle podmínek jsme sestavili literaturu, která se týká jednotlivých aspektů různých
352 školních podmínek nebo je pro tematiku obecně zajímavá.

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363 **3. Teze ke vztahu pohlaví ve společnosti**

364

365 Pomocí následujících 5 tezí bychom chtěli krátce a stručně charakterizovat
366 problematiku oblasti vztahu pohlaví. Teze se obsahově vzájemně prolínají. Zvolené
367 pořadí nemá žádný význam.

368

369 **Teze 1**

370 Mužské životopisy, mužské jednání a mužské vlastnosti lidé vnímají jako prototypické.
371 Naproti tomu se ženy jeví jako odchylka od normy.

372 **!**

373 Naší snahou je vytvořit kompletní obraz člověka, který obě pohlaví zahrnuje stejnou
374 měrou.

375

376 **Teze 2**

377 Mužské činnosti a výkony jsou v naší společnosti spojeny se společenskou prestiží, ženské bývají
378 méně oceňovány nebo ignorovány.

379 **!**

380 Lidé by měli rozpoznat význam všech společenských činností a respektovat je.
381 Přitom bychom měli odstranit představu o tom, že je daná činnost typická pro určité
382 pohlaví.

383

384

385

386

387

388 **Teze 3**

389 ženy a jejich výkony zůstávají z větší části neviditelné.

390 **!**

391 Ve všech společenských oblastech jsou přínosy ženy (ty v minulosti i v současnosti)
392 tematizovány a jsou viditelné.

393

394 **Teze 4**

395 Vytváření a rozsah životních prostor žen určují z větší části muži.

396 **!**

397 ženy i muži mají zajištěny stejné možnosti rozvoje.

398

399 **Teze 5**

400 Rodové stereotypy určují, jak jednotlivci vnímají a jak jsou vnímáni. Proto jsou ženy a
401 muži omezeni v možnostech rozvoje.

402 **!**

403 ženy i muži mají volný přístup k rozličným životním možnostem. Výběr z těchto
404 možností mají namísto tradiovaných obrazů rolí určovat individuální znaky a schopnosti.

405

406 **4. Ilustrace tezí: příklady ze školního kontextu**

407 V této části vztáhneme teze týkající se vztahu pohlaví ve společnosti na základ
408 příkladů na školě a vyučování. Cílem je znázornit a zdůraznit teze tak, jak se znovu
409 objevují v náplni výuky, v vytváření vyučování, v jeho průběhu, v učebních materiálech,
410 stejně jako v jazyce (a to jak v jazyce coby v komunikačním prostředku vyučování, tak i

411 v jazyce coby ve využívaném prostředí) a jak se nerovnost ve vztahu pohlaví traduje
412 prostřednictvím reality –kolství.

413 Ke každé tezi vždy uvádíme příklady z více využívaných prostředí. Navrhujeme také
414 první všeobecná opatření, která by vedla ke zrovnoprávnění mužů a žen. Uvedené
415 využívaných prostředí a náplň výuky představují spíše náhodný výběr. Zde se je-
416 nesnažíme o systematickou nabídku témat. Bezpochyby bychom vždy našli mnoho
417 dalších příkladů.

418

419

420

Teze 1:

421

Mužské životopisy, mužské jednání a mužské

422

vlastnosti lidé vnímají jako prototypické. Naproti tomu

423

se ženy jeví jako odchylka od normy.

424

425 **Náplň výuky**

426

427 • **Německá a cizí jazyky**

428 švédská literatura – platí za zvláštní druh literatury: je to literatura žen o žensky
429 specifických tématech. Mužsky specifickou oproti tomu bezvýhradně považujeme
430 k literaturu e, která usiluje o všeobecnou platnost a těší se všeobecnému zájmu. Na
431 výuce literatury bychom se měli této asymetrii vyvarovat a zjistit, jestli je do
432 budoucna nutné se mužskou literaturou na využívaní zabývat.

433 • **Umění**

434 Recepce umění a přístup k umění často utváří muži. Převládající (mužská)
435 mýtka, která známe z dějin umění, však nebyla označována za rodově
436 specifická. To "zvláštní" v dějinách umění bylo a je ženská recepce, které se lidé
437 dlouho nevěnovali a její ve společnosti nemá příliš hluboké kořeny.

438 • Biologie

439 Protože je prototypický lov k představován jako mufl, často je –t platí funkce
440 flenského těla (cykly, menstruace, těhotenství, klimakterium) za odchylky,
441 pokud ne přímo za nemoc. Ve výuce biologie je proto třeba předat přímou
442 představu normality (tj. normality muflské i flenské).

443

444 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

445

446 • Obecně, obzvláště p. úrodovědecké pedagogiky a technika

447 Vyučování je často jako stíženě na míru požadavkům a zájmům chlapců (výběr
448 témat, příklady, přístupy k tématu). Ve srovnání se zájmy chlapců, které
449 veřejnost vnímá jako reprezentativní, se jeví zájmy dívek jako zvláštní případ.
450 Přitom by mohly být dívky i ve výuce p. úrodních věd, a právě přímě, silněji
451 osloveny, pokud témata vložíme do širšího kontextu (např. spalování odpadu
452 jako rámcové téma pro různé chemické procesy; společenské důsledky
453 p. úrodovědně-technického rozvoje) a neomezíme se pouze na zafixovanou představu
454 o flenách coby hospodářských.

455

456 **Učební materiály**

457

458 • Obecně

459 V učebních materiálech (např. v učebnicových textech) se vyskytuje více
460 muflských než flenských osob, obzvláště protagonisté jsou šnormálně muflí.
461 V důsledku toho jsou dívky a fleny vnímány jako odchylky¹⁶.

462

463 ¹⁶ Pozn. pro ekl.: Tím zde autorky myslí odchylku od normality, popř. prototypu, kdy jako normalitu
464 (popř. prototyp) chápeme mufla - viz dříve v textu

465 **Jazyk (coby vyu ovací prost edek i vyu ovaný p edm t)**

466

- 467 • Obec n , obzvlá-t jazykové p edm ty

468 V mnoha jazycích vyjad ují slova muflského rodu obecná pojmenování (*ob an,*
469 *kafldý* atd.). Slova muflského rodu tedy ozna ují lidi obecn , slova flenského rodu
470 naproti tomu ozna ují speciáln fleny (*ob anka, starostka*). P í iny a vlivy
471 tohoto fenoménu by m ly být tematizovány na výuce jazyk .

472

473

474 *Teze 2:*

475 *Muflské innosti a výkony jsou v t-inou spojeny se spole enskou*
476 *prestiflí, flenské bývají mén oce ované nebo ignorovány.*

477

478 **Nápl výuky**

479

- 480 • Obec n

481 Jako vzory, které zasluhují uznání, p edstavují vyu ující flákyním a flák m velké
482 p írodov dce, historické osobnosti, um lce a politiky (zcela p eváfln muflé). I
483 kdyfl zcela odhlédneme od toho, fle s trochou námahy bychom mohli najít i
484 flenské vzory, z stane kaflodenní koordina ní a reproduk ní výkon (jefl
485 v t-inou pochází od flen), který takové úsp chy teprve umofl uje, nezmín ny a
486 nedocen ný.

- 487 • Hospodá ství/politika a domácnost

488 Organizace domácnosti vyfladuje rozmanité plánování, dobré rozvrflení asu, i
489 praktické schopnosti a dovednosti. Takové výkony v-ak z stávají upozad nými
490 fenomény, které fleny samoz ejm vykonávají místo nebo vedle zam stnání. Za

491 výkony, které podávají v domácnosti, se jim nedostane uznání ani finanční
492 odměny¹⁷.

493 • Hospodářství/politika, přírodovědné problémy a zeměpis

494 Pokrok v oblasti ochrany životního prostředí nedosahujeme (jen)
495 prostřednictvím pokroku ve vědě a technologii. Realizace ochrany životního
496 prostředí vyžaduje vynaložení času a práce a znalost vědních problémů (např.
497 řízení odpadu, vyvarování se výrobkům, které obsahují škodlivé látky, úspory
498 energií) a současně ji tudíž vykonávají z velké části ženy, jež jsou k ní
499 kompetentní. Pozornosti a uznání však dochází tato vědníinnost daleko méně
500 než jednotlivé technologické novinky nebo zákonodárská opatření.

501 • Hospodářství/politika

502 Na pracovním trhu je široké spektrum mužských povolání než ženských nebo
503 smíšených. Ženy jsou často zaměstnány na pozicích s nízkou kvalifikací, než
504 jakou disponují; typicky ženská povolání jsou taková, která nabízejí málo šancí
505 na postup, popř. jsou špatně placena (kadeřnice, asistentka lékařky, sekretářka).
506 Společenská dělící činnost, jež ženy vykonávají, jako je péče a ošetřování
507 lidí, kteří jsou odkázáni na cizí pomoc, jsou ježto považovány z velké části
508 za šlechtěné. Takový ocenění mužských činností vnímá i pracovní sv. t.

509

510

511

512

513

514

515 ¹⁷ Zde tím nemyslíme, že rovnoprávnost spočívá v odpovídajícím ocenění domácí práce žen. Domácí
516 práce však chápeme jako příklad toho, že činnost, která platí za šlechtěnou ženskou, je jak morální,
517 tak i materiálně velmi málo nebo vůbec ohodnocena. Kromě toho podotýkáme, že by problém
518 odměnění stejný jako konkrétního znevýhodnění vyřešil rovnoměrný podíl obou pohlaví na
519 domácích pracích a výchovných činnostech.

520 **Utváření vyučování a průběh vyučování**

521

522 • **Obecně**

523 Ve vyučování, popřímo i známkování jsou oceňovány odborné výkony, i když
524 jsou demonstrovány prostědnictvím předvádění se nebo dominance. Omezit své
525 ambice ve prospěch skupinového výkonu dosaženého spoluprací mají sklon
526 spíše dívky, v jejichž kolektivním ohodnocení se to pozitivně projeví jen stěží.

527

528

529 *Teze 3:*

530 *feny a jejich výkony zůstávají z velké části neviditelné*

531

532 **Náplň výuky**

533

534 • **Dějepis**

535 feny a jejich faktorní souvislosti se ve směrnicích a učebnicích pro prvním
536 dějepis vyskytují nanejvýš – v bodech; dějiny jsou v podstatě dějiny muflů.
537 Deklarace práv člověka a občana z roku 1789 například nezahrnuje feny, ovšem
538 nikdo se o tom významně nezmiňuje. Německý zákon o spolecích
539 povoluje fénám politickou účast mnohem později než muflům. Nezmiňuje
540 zůstávají i dějiny fenského. Musíme vytvořit podmínky o tom, že faktorní
541 souvislosti fénů a muflů nejsou a ani nebyly identické a že pro historické
542 pochopení obou skutečností je třeba systematického prozkoumání.

543 • **Hospodářství/politika a dějiny**

544 V souvislosti s tématem volební právo, obecně vzato, se dle kladně zabýváme
545 tímto volebním právem a prosazením šobecného volebního práva. Zvláště

546 t fice dosažené flenské volební právo, které není identické s šobecným
547 volebním právem, z stává asto bez pov–imnutí

548 • Hudba a um ní

549 V oblastech hudby a um ní nepat í skladatelky, malí ky atd. k b fln probíraným
550 šklasik mō. Za to, fle jsou mén známé a z stávají mén známé nefl jejich
551 mufl–tí kolegové, m fle jejich malá prezentace ve –kolní výuce.

552 • N m ina a cizí jazyky

553 Spisovatelky a básní ky minulých epoch jsou mén známé nefl jejich mufl–tí
554 kolegové. Byly v–ak áste n neviditelné taky proto, fle psaly pod muflskými
555 pseudonymy (George Sand, George Eliot, áste n také sestry Brontěovy). Ve
556 výuce literatury bychom m ly spisovatelky "u init viditelnými" a p itom by m li
557 vyu ující také vysv tlit okolnosti, které vedly k tomu, fle se uchýlily k muflským
558 pseudonym m.

559 • P írodov dné p edm ty a technika

560 Je relativn málo flen, které v p írodov dných oblastech dosáhly jako významné
561 v decké pracovnice obecné známosti. Pokud v–ak takové fleny p edstavíme
562 v nyn j–ích p edm tech, budeme tím flákyním prezentovat identifika ní modely,
563 které u nich mohou podpo it pozitivn j–í p íjetí p írodov dných obor .

564 • Biologie

565 Ve výuce sexuální výchovy p evládá z ásti i dnes muflský pohled. Sexuálnímu
566 proflívání dívek a flen je zde v nováno mén pozornosti. Práv p i této citlivé
567 tématice, o které se ne v kaflde rodin dostate n mluví, musíme dbát na to, aby
568 se u d v at a chlapc rozvinulo rovnocenné porozum ní vztahu obou pohlaví.

569

570

571

572

573 **Utváření vyučování a práce vyučování**

574

575 • **Obecně**

576 Příkladky dívek a ženy lidé snadno přeslechnou, popř. jim vnují méně
577 pozornosti. Pokud se však argumentu předchozí lépe chopí kluk nebo muž,
578 lidé si tohoto argumentu věnují a potom ho chlapci, popř. muži, většinou i
579 přisoudí. Vyučující by proto měli zajistit příslušnou pozornost a uznání
580 příslušným oddivat.

581

582

583 *Teze 4:*

584 *Vytváření a rozsah životních prostor žen určují*

585 *z větší části muži.*

586

587 **Náplň výuky**

588

589 • **Obecně**

590 Dívky a ženy jsou ve veřejném i v soukromém prostředí sužovány násilím, které
591 omezuje jejich svobodu a životní plánování. O možnostech rozpoznání násilí a
592 obrany je třeba (také s ohledem na kulturní kontext) diskutovat.

593 • **Zeměpis**

594 Územní plánování v doslovném smyslu slova (tj. plánování měst a architektura)
595 často uskutečňují muži. Proto nejsou zohledněny požadavky a perspektiva
596 poloviny uživatelů nebo jsou zohledněny jen nepřímo. Jak dalece se územní
597 plánování zabývá ženskými požadavky? Jak by mohlo vypadat, kdyby ho dělaly
598 ženy?

599 • Hospodářství/politika

600 Vedoucí funkce v hospodářství, politice a právnictví zaujímají převážně muži.
601 Zde se však setkáváme s rozhodnutími, které jsou pro život žen podstatné
602 (práva, nároky, podpora žen).

603 Skutečnost, že v pracovním světě jsou do vedoucích pozic obsazováni muži, pro
604 ženy znamená, že jim muži určí pozici, na kterou budou přijaty, pracovní
605 možnosti, pracovní oblasti a stejně tak i výši platu.

606 Dokud je muž právně považován za hlavu rodiny, podstatně spolurozhoduje o
607 možnostech ženy. Do roku 1958 mohl například manžel vypovědit pracovní poměr
608 své ženy a ve sporných rodinných záležitostech měl šprávo veto.

609 • Biologie

610 Genovou technologii a genovou manipulaci rozvíjejí vdecké instituce, v nichž
611 převládají muži. Silně však zasahují do životního prostoru ženy:
612 prenatální diagnostika může vést k švyzením lidských plodů (Indie). V případě
613 prenatálního nálezu nemoci u dítěte je žena postavena před téměř nesnesitelné,
614 psychicky zatěžující rozhodnutí. V oblasti výživy, za kterou jsou v rodině
615 většinou zodpovědné ženy, nabývají gentechnologicky vyvinuté potraviny na
616 významu. Problematiku takových technologií a nedostatečný podíl žen na
617 diskusi o hodnotách bychom měli zohlednit ve výuce.

618

619 **Utváření vztahů a práva vztahů**

620

621 • Obecně

622 Ke komunikačnímu jednání mužů patří to, že si často berou slovo, mají delší
623 projevy stejně jako sklon k přerušování, obzvláště dívek a žen. Takovými
624 způsobem chování se také chlapci ve školní výuce ve velké míře domáhají
625 pozornosti vyučujícího. Pro dívky, které se drží zpátky, zbývá jen minimum
626 pozornosti. Zde je potřeba starat se o spravedlivé rozdělení pozornosti.

627

Teze 5:

628

Rodové stereotypy určují, jak jednotlivci vnímají a jak

629

jsou vnímáni. Proto jsou ženy a muži omezeni

630

v možnostech rozvoje

631

632 **Náplň výuky**

633

634 • **Němčina a cizí jazyky**

635 Pojetí mužů a žen, se kterým se žákyně a žáci setkávají ve výuce literatury,
636 odpovídá mnohonásobně prokonaným společenským vztahům. Tato pojetí by
637 měla být tematizována, jak se učitelé a učitelky také dělají; kromě toho bychom však
638 měli zkoumat také to, do jaké míry taková pojetí představují svého času realitu,
639 popř. co vypovídají o tom, jak auto i muži vnímají ženy a jak se pojetí ženy
640 objevuje ve fantazii mužů.

641 • **Biologie**

642 Ve výuce biologie by se mělo diskutovat o špiroženě bází znaků, které jsou
643 typické pro určité pohlaví. Do jaké míry skutečně omezuje biologická stránka
644 pohlavnosti individuální možnosti rozvoje? Které vlastnosti společnosti popisuje
645 na základě pohlaví? Jaký je způsob úinek společenské stereotypizace na
646 biologicky dané skutečnosti?

647 • **Sport**

648 Paralelně k rodovým stereotypům nahlííme na určité druhy sportů jako na
649 ženské (gymnastika) nebo mužské (fotbal). I zde musíme dávat pozor na to,
650 abychom prostřednictvím klíčů nebránili svobodnému rozvoji individuálních
651 schopností a zálib.

652 • **Hospodářství/politika**

653 Při zobrazení pracovních oblastí a výdělečné práce nesmíme zanedbat souvislost
654 mezi produkcí a reprodukcí. Rovnost žen a mužů neznamena jen to, že dívčám

655 umofníme p ístup k povolání, ale i to, fle zahrneme chlapce, pop . mufle do
656 domácí práce a pé e o rodinu. Dokud se nebudou muffi a chlapci podílet na
657 domácnosti a rodin , z stanou snahy umofnit fienám ú ast na pracovních,
658 politických a volno asových aktivitách povrchní.

659

660 **Utvá ení vyu ování a pr b h vyu ování**

661

662 • **Obecn**

663 Také ve –kolní výuce o ekáváme zachování tradi ního vzoru rolí, od dívek (a
664 u itelek) o ekáváme zdrfienlivost, orientaci na sociální otázky a sympatický
665 zevn j–ek, od chlapc (a u itel) prosazení, orientaci na výkon a nezávislost.
666 Tato o ekávání znamenají pro ob pohlaví omezení. Obzvlá–t fatální je vliv
667 vzhledu na vnímání odborných výkon u dívek a fien. Ob pohlaví by se m la
668 nau it celou –í i šmuflskýchõ i šflenskýchõ forem komunikace. Pro chlapce by to
669 nap . znamenalo být daleko víc kooperativní; pro dívky by bylo d leffité nap .
670 povzbuzení, aby se nebály prosadit své zájmy.

671

672 **U ební materiály**

673

674 • **Obecn (P íklad matematiky)**

675 V u ebnících, nap . pro matematiku, jsou asto jen tak mimochodem potvrzeny a
676 nacvi eny kli–é role. fieny se ukazují jako hospodyn , které ve správných
677 mírách a podílech odm ují p ísady na kolá . Muffi naproti tomu jako
678 obchodníci vykonávají rozsáhlé nákupy zboží, na které dostávají ur itou
679 procentní sazbu na rabat nebo skonto.

680

681

682 • N m ina a cizí jazyky

683 V jazykových u ebnicích se vyskytují fleny jako matky, sestry, p ítelkyn nebo
684 dcery muflských hlavních postav. adíme je do rodinné a soukromé sféry a asto
685 odpovídají flenskému stereotypu. fieny, které jsou prezentovány jako
686 protagonistky a identifika ní modely, by nem ly zt les ovat pouze typ Florence
687 Nightingalové¹⁸. Ob pohlaví bychom spí– m li ukázat v celé rozmanitosti
688 moflných nebo vykonávaných rolí a inností.

689

690 **5. Návrhy pro jednotlivé vyu ované p edm ty**

691

692 Následující ást obsahuje konkrétní návrhy témat pro r zné vyu ované p edm ty.

693 Jde zde o to systematicky p edstavit témata pro v–echny p edm ty. Jejich zpracování
694 pak m fle p isp t k tomu, fle se p íblííme vzd lávacímu cíli zrovnoprávn ní flen a
695 mufl , chlapc a d v at v rodin , zam stnání a spole nosti prost ednictvím vyu ování.
696 Tuto ást jsme rozd lili do dvou oddíl . V první jsme navrhli témata pro jednotlivé
697 vyu ované p edm ty, kde p ímo hovo íme o vztahu pohlaví. Zde probíráme p edm ty
698 jako angli tina nebo d jepis, které nabízejí mnoho moflností návaznosti na taková
699 témata.

700 Druhá ást se vztahuje k p edm t m (jako nap . matematika nebo chemie), v nichfl se
701 m fle stát sám vztah pohlaví tématem vyu ování spí–e z ídka. Dané podn ty zde proto
702 neusilují o fládné tematické zpracování, ale o rovnom rnou podporu dívek a chlapc
703 tím, fle vloflíme odborná témata do flivotních souvislostí, jeff nejsou vázany na omezení
704 pohlavím.

705 Ke kaflnému vyu ovanému p edm tu na druhém stupni ve T^hesvicku-Hol-týnsku
706 uvádíme v jedné ze dvou ástí p íkladné návrhy. Pro p edm ty základní –koly m fleme
707 podle v ku snadno odvodit tematická stanoviska, i kdyfl se jimi explicitn nezabýváme.

708

709 18 Pozn. p ekl.: Florence Nightingalová byla anglická o–et ovatelka, spisovatelka a pr kopnice
710 srovnávací léka ské statistiky. fiila v 19. a na po átku 20. století a propagovala z izování a
711 rozvoj zdravotnických profesí a jejich organizování do moderní podoby

712 **5.1. Vztah pohlaví jako téma**

713 V následující části za každým návrhem tématu uvádíme teze, na které máme téma
714 vztáhnout. Vyjmenováním tezí stanovíme téma problému, o kterém se ale v tématu
715 zmíníme i v jiných tezích.

716

717 **N m ína**

718

- 719 • Analýza literatury z pohledu pohlaví

720 Jak jsou ženy reprezentovány v textu (kvantita a kvalita)? Kde a v jakých rolích
721 se ženy vyskytují? Je dle vyprávění z pohledu ženy, nebo muže? S kým se
722 identifikují? Jak jsou charakterizovány mužské a ženské identifikační
723 figury? Existují souvislosti mezi vyprávěcími technikami a rolemi pohlaví?

724 Teze 1/3/5

725

- 726 • Literatura žen a mužů

727 Ve výuce literatury se máme významně zabývat spisovatelkami, jejich
728 životopisy, jejich díly a jejich recepcí. Přitom je zajímavý fenomén mužských
729 pseudonymů spisovatelů. Dalšími tématy v této souvislosti jsou pojmy ženská
730 literatura a sdílená literatura. Co označují? Proč a kdy tyto pojmy vznikají? Je
731 ženská literatura homogenní druh literatury? Jak se proměňují obsahy sdílené
732 literatury? Existuje mužská literatura?

733 Teze 1/3/5

734

- 735 • Komunikace/způsob komunikativního jednání (verbální a neverbální)

736 Pokud vycházíme z komunikačních teoretických základů, máme diskutovat o
737 komunikačních stylech typických pro určité pohlaví (kooperativní a
738 kompetitivní komunikační formy), pozorovat je nebo je vyzkoušet

739 v charakterových hrách. Zde je zajímavý i pohled na rétoriku: které komunikační
740 styly jsou podle tradiční rétoriky? Které komunikativní schopnosti jsou
741 v běžném životě vyžadovány? Dívky a chlapci mohou nyní cvičit právě tyto
742 šnetypické formy komunikace.

743 Teze 1/2/5

3. KOMENTÁŘ

3.1 Pedagogická analýza výchozího textu podle Ch. Nordové

3.1.1 Vn textové faktory

3.1.1.1 Vysílatel textu

Vysílateli jsou zde samy autorky textu.

3.1.1.2 Autor textu

Autorky, lépe řečeno autorkami, jsou tři ženy, vyučující na univerzitě Kiel, Regine Biggová, Friederike Braunová a Lore Hoffmannová. Regine Biggová působí na pedagogické fakultě, Lore Hoffmannová vyučuje na jmenované univerzitě v rámci Institutu pro pedagogiku pro rodiny v d. Friederike Braunová se specializuje na genderovou problematiku a působí v Centru pro interdisciplinární výzkum žen.

3.1.1.3 Intence autora

V daném textu se prolínají všechny tyto intence, o kterých ve své knize hovoří Ch. Nordová: hodnotící, informativní, apelativní a fatická. Nejvíce jsou zastoupeny intence informativní a apelativní. Autorky předkládají tená i prostědnictvím svého díla obraz německé společnosti a jejích historických proměn se zaměřením na problematiku rovnosti pohlaví, více se zabývají situací ve spolkové zemi Thesvicko-Holštýnsko. Je zde dvě základní linie, jednu obecnější, kde se rovnoprávnosti a zrovnoprávnění žen a mužů věnují ve všech oblastech života, a jednu konkrétnější, kde se zaměřují na genderovou problematiku ve škole a v úce. O problematice však pouze neinformují; zároveň apelují na vyučující a vládní úředníky, kteří se podílejí na vytváření upebních osnov a následně tak i na vuce. V textu nacházíme i hodnotící intenci, kterou autorky vyjadřují především návrhy, je-li by pomohly souasnou situaci ve školství, jak ve zmíněné spolkové zemi, tak i v dalších částech Německa, zlepšit. Autorky zároveň hodnotí některá fakta vyplývající z průzkumů a statistik. Minimálně zastoupená je v textu fatická intence, kterou autorky vyjadřují v rámci apelativní intence. V malé míře apelují i na tená e, kteří se mohou pokusit změnit situaci alespoň ve svém okolí a rodině.

3.1.1.4 Funkce textu a jeho stylistické zařazení

Funkce textu vyplývá z intence autorek, tj. především informuje o (ne)rovnosti mužů a žen v Německu, se zaměřením na Thesvicko-Holštýnsko, zejména v oblasti školství. Tento fakt

s sebou nese mnoho termínů z oblasti genderových studií, které v textu opakovaně nacházíme. Významnou roli hrají v textu také tzv. obourodá pojmenování, které v-ak autorky často raději zaměňují za dvě podstatná jména ve vztahu slušovací¹. Apelatивní a hodnotící intenci tak vyjadřují i jazykovými prostředky.

Z hlediska stylistického zařazení se jedná o výkladový text v prostředí lovacím stylu a s pasážími i úvahovými.

3.1.1.5 Adresát

Text je adresován vyučujícím a především pak vládním úředníkům, kteří se podílejí na utváření učebních osnov a školní výuky. Dále i zákonodárcům, které autorky oslovují s prosbou o tvorbu takových zákonů, je-li by umožnily uskutečnit úplné zrovnoprávnění mužů a žen v celém Německu, ideálně na všech rovinách života. I vzhledem k médiu (viz K: 3.1.1.6.) v-ak můžeme prohlásit, že tená může být kdokoli, kdo má alespoň základní povědomí o vývoji Německa a jeho současném stavu.

3.1.1.6 Médium a ráz textu

Jedná se o text, který v době realizace mé práce nebyl oficiálně vydán a k dispozici byl pouze na internetu. Médium textu je tak internet, text je ke stažení ve formátu pdf.

Samotný ráz textu není nijak význačný. Jak jsem psala v části *Funkce textu a jeho stylistické zařazení* (K: 3.1.1.4.), jedná se o výkladový text, psaný prostředím lovacím stylem. Jeho koheze a koherentnost nenarušují ani úvahové pasáže, ke kterým přecházejí autorky velmi plynule. Citace jsou zpravidla přímo do textu nebo jsou jen nepřímo citacemi. Citivost mohou narušovat maximálně odstředivé nadpisy a podnadpisy, které v-ak patří k charakteru textu odkladovému textu, je-li má být přehledný a jednoznačný. Stejně tak je to s výřky, kterých je v textu hodně. Samotný výklad je doplněn o příklady a o teze autorek, které jsou v-ak na místě a plynulost textu nikterak nenarušují.

¹ V případě stejného užívaní obourodých pojmenování nebo obecných pojmenování, která bývají rodu mužského, se často na roli a ústředně zapomíná. Této problematice se v textu autorky moc nevěnují, spíše jí jen zmiňují. Samy se v-ak snaží o to, aby z jejich textu bylo patrné, že i ženy jsou rovné a působí v dané oblasti. Proto dávají přednost spíše uvedením dvou pojmenování, z nichž jedno označuje muže a druhé ženu: *Fachleute für die fachspezifischen Inhalte, Materialien und Methoden sind die Lehrerinnen und Lehrer selbst* (O: str. 11)

3.1.1.7 Pragmatika místa

Průběh filmu v textu se setkáváme s přímými i nepřímými odkazy na německou kulturu, společnost a historii. Místem vzniku textu je Kiel, což uvádí autorky již na začátku textu. Na zdejší univerzitu působí všechny tři autorky a město je zároveň metropolí spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko, na kterou se autorky v textu zaměřují. Text však neomezuje na jedinou spolkovou zemi a vztahují problematiku zrovnoprávnění na celé Německo (i když se tomu nevěnují až tak podrobně). Pragmatika místa hraje důležitou roli i v pasážích, které vnují autorky pohledu na minulost – často zde uvádí statistiky a výsledky průzkumů, v nichž porovnávají stav západního a východního Německa. Zajímavým odkazem na místo děje je obecné pojmenování starých a nových spolkových zemí bez výtu daných zemí (O: str. 7), které je dokladem, že tená textu musí disponovat alespoň základními znalostmi o Německu a jeho historii.

3.1.1.8 Pragmatika času

Text byl napsán koncem 20. století, pochází z roku 1994. Doba jeho vzniku se pochopitelně odráží i na jazykových prostředcích a jazyku celkově. Jazyk textu je spisovný a moderní, nenacházíme zde pochopitelně žádné archaismy. K době jeho vzniku je typické rozdílné užívání šňů i ve slovech, kde dnes již píjeme šssō (např. daß ó dass). Jednotný spisovný jazyk užívají autorky v celém textu bez výhrady, tedy i v úvahových pasážích.

3.1.1.9 Důvod komunikace

Důvod komunikace neboli motiv souvisí s okolnostmi, za kterých byl text napsán. Tou nejdůležitější je revize ústavní osnovy ve Šlesvicku-Holštýnsku, o které se autorky textu samy zmíní. K napsání tohoto textu je tak vedle motivace přispět k vytvoření nové ústavní osnovy a zároveň chtít poukázat na nedostatky ve volách, co se rovnosti žen a mužů, v tomto případě fláky a flák, týče. Text pojaly oběrněji a do problému zahrnuly i další oblasti flivota stejně jako další části Německa. Dalo by se proto říci, že jejich hlavním důvodem pro napsání textu bylo poukázat na genderovou problematiku v rámci Spolkové republiky Německo, především ve Šlesvicku-Holštýnsku.

3.1.2 Vnitrotextové faktory

3.1.2.1 Téma a obsah textu

Téma textu vyplývá ufl z analýzy vn textových faktor , p edev-ím z podkapitol *Intence autora* (K: 3.1.1.3) a *D vod komunikace* (K: 3.1.1.9). Jifl název celého textu nám p iblifluje jeho nápl a cíl. Zrovnoprávn ní p itom autorky ne e-í pouze v oblasti -kolství a výuky a nejen v jediné spolkové zemi. Zárove se ohlíflejí na vývoj rovnoprávnosti v celém N mecku a poukazují na dal-í díla, která se genderové problematice v nují. Popis historických fakt a sou asné situace dopl ují o vlastní návrhy, které by mohly situaci, p edev-ím ve -kolství, zlep-it.

Obsah, kterému se budu dále v novat, se vztahuje pouze k p ekládané ásti, jefl je k dispozici i v originálu jako p íloha této práce. Na za átku se autorky v nují problematice zrovnoprávn ní obecn a nasti ují historii procesu zrovnoprávn ní v N mecku, p i emfl se opírají o výsledky výzkum a statistik. Dále tuto problematiku p ená-í do oblasti -kolství. Ukazují, jak práv vzd lání ovliv uje dal-í flivot lov ka ó v nují se tedy i oblasti práce, potaflmo rodinnému flivotu. V samotném centru textu se pak zam ují na konkrétní úpravy u ební osnovy pro Těsvicko-Hol-týnsko, jefl dokládají vlastními post ehy a návrhy. P itom upozor ují na problémy, které by revize osnovy m la vy e-it. V druhé ásti textu se v nují výuce jednotlivých p edm t a poukazují na úskalí, která s sebou p iná-í charakter daného p edm tu. I zde demonstrují, jak by bylo mofné tato úskalí odstranit.

3.1.2.2 Presupozice

Text vyfladuje základní znalost n mecké kultury a historie, kterými by v-ak m l eský tená disponovat. Jde nap íklad o rozli-ování západního a východního N mecka, na n fl byl stát rozd len ve 2. polovin 20. století, i o pov domí o starých a nových spolkových zemích. Tě-í znalosti jsou vyfladovány spí-e z oblastí, kterých se problematika, o nífl autorky pí-í, p ímo týkají; tená by se tedy m l orientovat v základních otázkách rovnoprávnosti flen a mufl . Mofná trochu p ekvapiv text nevyfladuje ani znalost n meckého -kolského systému. Místa, na kterých by eský tená mohl v textu tápat, jsem opat ily poznámkou p ekladatele. Nutno dodat, fl takových míst je v textu minimum.

3.1.2.3 Výstavba a len ní textu, makrostruktura

Samotnému textu p edchází úvodní strana s názvem, podnadpisem a se jmény autorek a druhá strana i s údaji o autorkách a stru ným bibliografickým údajem textu. Text je uveden velkým

nadpisem, jenž uvádí do problematiky, a dále člen na pět kapitol. Tyto kapitoly, jež autorky
řídí jednoduchou sadou řádků, jsou ještě dále členy na podkapitoly, které jsou též
řídí. Podkapitoly se ještě dále člení na menší úseky, z nichž některé jsou opatřeny
nadpisem, jiné bez řádků. Celý text, včetně nadpisů, je psán jednotným druhem písma, liší
se pouze jeho velikostí. Vysvětlivky, včetně poznámek předkládatelů, a odkazy
s bibliografickými údaji, které jsou umístěny pod čarou na příslušné straně, jsou psány
stejným druhem písma, ale podstatně menší velikostí. Zvláštní postavení v textu mají některé
výrazy například bodové uspořádání (P: str. 18, 19; O: str. 10, 11) i představení základních tezí
v polovině textu, kdy je každá teze opatřena velkým výkřikem (P: str. 22, 23; O: str. 12,
13). Výrazy stojí někdy samostatně v textu, ale většinou jsou součástí rozsáhlého souvětí.

Text je tedy narušován částečně a segmentován na menší části, přesto, jak jsem psala
jindy v části *Médium a ráz textu* (K: 3.1.1.6), není tím porušena jeho koherentnost ani koheze.

3.1.2.4 Suprasegmentální prvky

Informace uvedeny na první straně jsou psány velkým písmem, nadpis textu tužkou. Na druhé
straně jsou údaje psány jinou velikostí písma, kterou autorky uplácí při psaní samotného textu,
název textu zůstává tužkou. Text je uveden velkým nadpisem, jenž uvádí do problematiky, a
dále člen na kapitoly, podkapitoly a menší úseky, které mohou být opatřeny nadpisem (viz
K: 3.1.2.3 *Výstavba a členění textu, makrostruktura*). Celý text, včetně nadpisů, je psán
jednotným druhem písma, liší se pouze jeho velikostí. Nadpisy jsou nejen v textu (příjemné
nadpisy kapitol jsou psány v textu písmem než nadpisy podkapitol a ty jsou zase psány v textu
písmem než nadpisy částí podkapitol), ale všechny jsou tužkou zvýrazněny. Vysvětlivky,
včetně poznámek předkládatelů, a odkazy s bibliografickými údaji, které jsou umístěny pod
čarou na příslušné straně, jsou psány stejným druhem písma, ale podstatně menší velikostí.
Názvy děl, která jsou uvedena pod čarou jako součást bibliografických údajů, jsou
zvýrazněny kurzívou. Graficky zajímavé řešení také nabízejí některé výrazy, o kterých jsem jindy
psala v části *Výstavba a členění textu, makrostruktura* (K: 3.1.2.3) nebo odkazování na konci
textu doplněné v předkladu a originále předvedeném do formátu word o grafickou značku
podobnou šipce, v originálu jde o ruku s odkazujícím ukazovákem.

Graficky zajímavý je však text i v jiných pasážích. Nepřehlédnutelné je uvedení tezí jakožto
nadpis v druhé části práce, kde se jim autorky věnují podrobněji a aplikují je na jednotlivé
oblasti výuky a předměty názvy tezí jsou v textu písmem, zvýrazněny kurzívou a jako jediné

v textu zarovnáány doprava. Jednotlivé oblasti, v nichž m ěeme teze uplatnit a o nichž autorky hovo í, jsou pak opat eny body, stejn ě jako v p ípad ě bodov ěho v ý tu (O: str. 10613).

Prvky, které upoutají pozornost ěn ěe, nach ězíme v cel ěm textu. Vzhledem k využit í statistik a v ýzkum ě se v textu vyskytuje ěada ísel (jeř jsou psány íslicemi, ne slovy), n kdy opat ena znam ěnkem pro procenta. Z ěrove jsou sou ěst í textu i p ím ě citace, tedy i uvozovky. V n kolika p ípadech pouřily autorky uvozovky z íst v ýznamov ěho i stylistick ěho hlediska ó nap ě . řnormáln ě (P: str. 25, O: řnormalerweiseō, str. 15). V textu n kolikr ět nach ězíme i vyk i n ěk v z ěvork ěch (!), který upozor uje na d ěffitost informace. V p ekladu se tento znak vyskytuje t ěkr ět, zatímco v origin ěle pouze jednou; v origin ěle totiř znaku dvakr ět p edch ěz í slovo, které m ě podobn ý v ýznam jako ěesk ě slova řtakō nebo řp esn ětakō (O: sic) a upozor uje na d ěffitost informace stejn ým zp ťsobem jako symbol vyk i n ěku. Slovo jsem vypustila a ponechala jen vyk i n ěk ó v ěce se tomu budu v novat v ěsti *Stylisticko-lexik ěln ě rovina* (K: 3.2.2).

3.2 Charakteristick ě rysy v ýchoz ěho textu a prv n ě n ěst ěn p ekladatelsk ých probl ěm

3.2.1 Stylisticko-morfologick ě rovina

řiensk ě p íjmen í jsem uv ěd ěla d sledn ě v p ech ělen ě podob ě, navzdory tomu, ře samotn ě k estn í jm ěna *Lore* i *Regine* ěesk ý ěn ě vn ěm ě jako řiensk ě. M ěm pro to zd vodn ě n ě pouze subjektivn ěho ó tedy ne morfologick ěho ó r ězu: domn ěv ěm se, ře ěesk ý ěn ě vn ěm ě nep ech ělenou podobu řiensk ěho jm ěna v ěesk ěm textu minim ěln ě jako nezvyklou, ne-li p ímo ru ěivou.

Pokud m ěj ě geografick ě m ěsta ěesk ý ekvivalent, p evedla jsem je do ěe ětiny (nap ě . *Kōln am Rhein* ó *Kol ěn nad R ěnem*; O: str. 4) a n ěsledn ě je tak sklo ovala podle pravidel ěesk ě gramatiky. Sklo ov ěn ě se v ěak t ýk ě pouze spolkov ě zem ě *řesvicko-Hol ě ěnsko*.

Zm ěn ě se v t ěto ěsti i o n kter ých slovesn ých tvarech. P í est ě minul ě i trpn ě se v ěe ětin ě shoduje s podm ětem nejen v ísle, ale i v rod ě, p í emř se zohled uje tak ě řivotnost ó v p ekladu proto bylo t ěba rozli ět, kdy jsou podm ětem l ěd ě obecn ě a kdy pouze řeny, pop ě . d ěvky. V tomto textu jsem zm ěn ěn ý probl ěm nav ěc ě ě ěla i v p ípad ě autorsk ěho plur ělu.

2 viz Internetov ě jazykov ě p řru ěka (<http://prirucka.ujc.cas.cz/?ref=600&id=602>)

V tomto případě jsou autorkami tři ženy, mluví se tedy jednat o hromadný podmět (a zároveň o autorský plurál) a v první osobě bychom mohli psát švédsky. Jde o velmi rozsáhlý text, na který se tato teorie nevztahuje. Po dohodě s PhDr. Robertem Dittmannem tedy píšeme v těchto případech v první osobě minulém čísle, jde o podmět všeobecný nevyjádřený.

Úskalí skýtají i obourodá (včetně navíc vespolečná) podstatná jména, o kterých jsem se již zmínila v části *Funkce textu a jeho stylistické zařazení* (3.1.1.4). Text, který se v ní je problematice zrovnoprávnění mužů a žen a snaží se k tomuto zrovnoprávnění přispět, pochopitelně i šjazykové zrovnoprávnění mužů a žen. Autorky samy tento problém popisují. Snaží se tak i v textu vyhnout pojmenováním v mužském rodu (např. *každý* o P: str. 13, *jeder* o O: str. 5), která však zahrnují nejen muže, ale i ženy. Pro překladatele to znamená, že to musí při tvorbě cílového textu zohlednit. Nejvíce jsem se trápila s výrazem *Lehrkräften* (O: např. str. 6), který jsem nakonec přeložila v podstatě doslovně jako *vyučující*. Lépe mi zní překlad *učitelé*, přičemž bych se však dopustila negativního významového posunu, poučila bych zde právě ono pojmenování v mužském rodu, jemuž se autorky chtěly vyhnout, obourodým pojmenováním chtěly zdůraznit, že tím míní oba pohlaví. V jiných pasážích místo *Lehrkräften* používají přímo hromadného podmětu, například *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 11), tedy *učitelky a učitelé*.

Pro německou jsou příznačná kompozita, což je dáno typologií jazyka. I v tomto textu jich najdeme hodně. Problematický je překlad kompozit, která se běžně moc nepoužívají a mohli bychom je označit třeba za termíny z oblasti gender studies. Mezi takové patří například *Frauenerwerbsarbeit* (O: např. str. 6) o které jsem váhala, jestli uplatnit překlad *Výdělečná práce žen* i *fienská výdělečná práce* nebo *Aufstiegschancen* (O: např. str. 8) a *Aufstiegsmöglichkeiten* (O: např. str. 7), kde jsem zvolila variantu akuzativu s předložkou (*ance na postup*), a bezpředložkového genitivu (*možnosti postupu*) namísto shodného příjmení (*postupové -ance, postupové možnosti*).

V textu se pomálu vyskytují i zkratky. Kromě obecně známé *NDR* jsou v textu uvedeny zkratky přibližně všech tří autorek. Z důvodu překladu názvů přibližně jsem tak přeložila i zkratky (zkracují tedy české názvy přibližně).

Obecně známým překladatelským problémem při překladu z germánského jazyka je distribuce zájmen. Osobní zájmena často zastupují funkci podmětu o například *Wir verstehen Hausarbeit jedoch alsí* (O: str. 15), včetně je často vynecháváme: *Domácí práce však chápeme jakoí* (P: str. 27). Problematičtější je to s příjmeními zájmeny. Této

problematice se vnujíme na dvou rovinách – o ponechání i vynechání pívlast ovacího zájmena a nahrazení typicky českým zájmenem *sv j*. N m in a je obecn známá astým uflíváním pívlast ovacích zájmen, které se nám n kdy m fle zdát afl nadbyte né. Z toho d vod je ponechání pívlast ovacího zájmena v eském p ekladu na zváfení. V na-em textu bych zd raznila ponechání pívlast ovacího zájmena ve spojení *na-eho asu ó unserer Zeit* (P: str. 19, O: str. 10), které se v e-tin b fln uflívá. V Textu jsem p emý-ela i nad pouflitím zájmena *sv j*. V n kterých p ípadech jsem rad ji uflila zvrtné zájmeno (nap . *í v nífl si fleny mohou utvá et flivotí ó í in der Frauen ihr Leben í gestalten könnení ó P: str. 12, O: str. 4*), n kdy jsem pouflila zájmeno *sv j* (nap . *í podle svých p edstaví ó í nach ihren Vorstellungení ó P: str. 12, O: str. 4*). V jistých p ípadech, kde se mi to zdálo vhodné, snad afl fládoucí, jsem ponechala zájmeno v p ekladové form (nap . *Cílem je zd raznit vazby mezi otázkou pohlaví jakofto spole enským úst edním problémem a -kolou s jejími disciplínami. ó Ziel ist es, Verbindungen zwischen der Geschlechterfrage als gesellschaftlichem š Kernproblemöund der Schule mit ihren Disziplinen aufzuzeigen. ó P: str. 20, O: str. 11*).

3.2.2 Stylisticko-lexikální rovina

Po lexikální stránce je text velmi srozumitelný. Je psán sou asnou n m inou, slovy, jefl se b fln pouflívají a které bychom v t-inou zahrnuly do stylisticky neutrální vrstvy. Jde v-ak o text tematicky velice úzce zam ený, cofl má vliv i na výb r lexika. Krom b flných výraz , které se v n m in uflívají, v textu nacházíme i doklady genderové lingvistiky.

Slovní zásobu lze tematicky rozd lit do n kolika okruh .

První z nich tvo í pojmy z oblasti gender studies a výrazy, které s genderovou problematikou úzce souvisí: *Patriarchat* (O: str. 3), *patriarchal* ó nap . *patriarchale Gesellschaft* (O: str. 3), *Gleichberechtigung* (O: str. 4), *Gleichheit* (O: str. 4), *Emanzipation* (O: str. 6), *Gleichstellung* (O: str. 4), *geschlechtsspezifisch* (O: str. 4), *Frauenenerwerbsarbeit* (O: str. 6), *Männeranteil* (O: str. 6), *Frauen- und Sozialverbände* (O: str. 6), *weiblich* ó nap . *weibliche Auszubildende* (O: str. 7), *frauentypisch* ó nap . *frauentypischer Beruf* (O: str. 8), *männertypisch* ó nap . *männertypischer Beruf* (O: str. 8), *Diskriminierung* (O: str. 8), *männlich* ó nap . *männliche Kollegen* (O: str. 8), *Gleichstellungsgesetze* (O: str. 8), *Frauenförderpläne* (O: str. 8), *Sozialisation* (O: str. 9), *Rollenmuster* (O: str. 10), *Weiblichkeit* (O: str. 10), *Männlichkeit* (O: str. 10), *Geschlechterhierarchie* (O: str. 10), *Geschlechterverhältnis* (O: str. 11), *Geschlechterfrage* (O: str. 11), *Geschlechteraspekt* (O: str. 11), *Geschlechtsstereotype* (O: str. 13), *Rollenbilder* (O: str. 15), *Ungleichheit* (O: str. 13), *frauenspezifisch* (O: str. 14),

männerspezifisch (O: str. 14), *Jungeninteressen* (O: str. 14), *Mädcheninteressen* (O: str. 14), *Männerberufe* (O: str. 16), *Frauenberufe* (O: str. 16), *Mischberufe* (O: str. 16), *Männergeschichte* (O: str. 17), *Frauenbewegung* (O: str. 17), *Frauen- und Männerbilder* (O: str. 20), *Chancengleichheit* (O: str. 20), *Unabhängigkeit* (O: str. 21), *geschlechterübergreifend* (O: str. 22), *Geschlechterperspektive* (O: str. 22), *Geschlechtsrollen* (O: str. 22), *geschlechtstypisch ó nap . geschlechtstypische Kommunikationsstile* (O: str. 22), *Gegenstand* (O: str. 22).

Druhý okruh tvo í pojmy z oblasti –kolství: *Lehrplan* (O: str. 1), *Schule* (O: str. 1), *Unterricht* (O: str. 1), *Bildungs- und Ausbildungschancen* (O: str. 3), *Bildung* (O: str. 5), *Bildungsbeteiligung* (O: str. 5), *Schulbildung* (O: str. 5), *Berufsausbildung* (O: str. 5), *Studium* (O: str. 5), *Fächerwahl* (O: str. 5), *Noten* (O: str. 5), *Ausbildungsberuf* (O: str. 5), *schulisch ó nap . schulische Vorprägung* (O: str. 5), *Bildungsinstitutionen* (O: str. 6), *Bildungseinrichtungen* (O: str. 6), *Schulleiterinnen* (O: str. 6), *Hochschulen* (O: str. 6), *Professorinnen* (O: str. 6), *Professorenschaft* (O: str. 6), *Lehrkräften* (O: str. 6), *Schülerinnen und Schüler* (O: str. 6), *Bildungsanspruch* (O: str. 6), *Ausbildung* (O: str. 6), *Ausbildungsmöglichkeiten* (O: str. 6), *beruflich orientierte Schulen* (O: str. 6), *Schulentlassung* (O: str. 6), *Studienwahl* (O: str. 7), *Auszubildenden* (O: str. 7), *Weiterbildungsmöglichkeiten* (O: str. 8), *Lehrplanrevision* (O: str. 10), *Grundschulbereich* (O: str. 10), *Sekundarstufe I* (O: str. 10), *schulübergreifend* (O: str. 10), *fächerübergreifend* (O: str. 10), *Unterrichtsgegenstand* (O: str. 11), *Schulfächer* (O: str. 11), *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 11), *Lehrplankommissionen* (O: str. 11), *Lehrplanarbeit* (O: str. 11), *fachspezifische Inhalte, Materialien und Methoden* (O: str. 11), *pädagogisch ó nap . pädagogische Kompetenz* (O: str. 11), *jahrgangsübergreifende Grundbildung* (O: str. 12), *Fächer* (O: str. 12), *Unterrichtsfächer* (O: str. 12), *Schulwirklichkeit* (O: str. 13), *Unterrichtsinhalte* (O: str. 13), *Literaturunterricht* (O: str. 14), *Biologieunterricht* (O: str. 14), *Unterrichtsgestaltung* (O: str. 14), *Unterrichtsablauf* (O: str. 14), *Lehrmaterialen* (O: str. 15), *Lehrbuchtexte* (O: str. 15), *Sprachunterricht* (O: str. 15), *Unterrichtsmedium* (O: str. 15), *Benotung* (O: str. 16), *Schulnoten* (O: str. 16), *Schulbücher* (O: str. 17), *Bildungsziel* (O: str. 21), *Grundschule* (O: str. 22).

T etí okruh zahrnuje pojmy z oblastí statistiky a výzkumu: *Befragung* (O: str. 4), *Mehrheitsmeinung* (O: str. 5), *Enquete-Kommission* (O: str. 5), *Durchschnitt* (O: str. 5), *Befunde* (O: str. 5), *Minderheit* (O: str. 5), *steigend* (O: str. 7), *rückläufig* (O: str. 7), *Arbeitsmarktdaten* (O: str. 8), *Forschungsdefiziten* (O: str. 9), *Frauenforschung* (O: str. 9),

Untersuchungen (O: str. 9), *Versuchspersonen* (O: str. 9), *Forschungsinstitutionen* (O: str. 19).

Vedle toho se v textu vyskytují termíny z oblastí historie a práva: *Französische Revolution* (O: str. 3), *Menschenrechte* (O: str. 3), *Rechte* (O: str. 3), *Grundgesetz Artikel 3* (O: str. 3), *politische Anschauungen* (O: str. 3), *Verfassung* (O: str. 5), *Politik* (O: str. 4), *Bildungspolitik* (O: str. 7), *rechtlich ó nap . rechtliche Gleichstellung* (O: str. 6), *historische Persönlichkeiten* (O: str. 15), *Politiker* (O: str. 15), *gesetzgeberische Maßnahmen* (O: str. 16), *Bürgerrechte* (O: str. 17), *Reichsvereingesezt* (O: str. 17), *politische Betätigung* (O: str. 17), *Wahlrecht* (O: str. 17), *Klassenwahlrecht* (O: str. 17), *allgemeines Wahlrecht* (O: str. 17), *Rechtswesen* (O: str. 19), ekonomické termíny: *Repression* (O: str. 4), *ökonomisch ó nap . ökonomische Situation* (O: str. 6), *Expansion* (O: str. 7), *finanziell ó nap . finanzielle Einbußen* (O: str. 7), *horizontale Aufteilung des Arbeitsmarktes* (O: str. 8), *vertikalen Ebene des Arbeitsmarktes* (O: str. 8), *Einkommen* (O: str. 8), *Einkommensunterschiede* (O: str. 8), *Arbeitsengelt* (O: str. 8), *gesellschaftliches Prestige* (O: str. 12), *Honorierung* (O: str. 15), *Arbeitsaufwand* (O: str. 16), *Arbeitswelt* (O: str. 16), *Wirtschaft* (O: str. 19), *Arbeitsmöglichkeiten* (O: str. 19), *Entlohnung* (O: str. 19), *Prozentsatz* (O: str. 21), *Rabatt* (O: str. 21), *Skonto* (O: str. 21), léka ské a k medicín p idruflené termíny: *Gesundheit* (O: str. 11), *Zyklen* (O: str. 14), *Menstruation* (O: str. 14), *Schwangerschaft* (O: str. 14), *Wechseljahre* (O: str. 14), *Krankheit* (O: str. 14), *Gentechnologie* (O: str. 19), *Genmanipulation* (O: str. 19), *pränatal ó nap . pränatale Diagnostik* (O: str. 19), *Föten* (O: str. 19), *Krankheitsbefund* (O: str. 19), *biologische Gegebenheiten* (O: str. 20).

V textu se vyskytuje také ada jmen institucí, orgán a spole ností: *Universität Kiel* (O: str. 2), *Erziehungswissenschaftliche Fakultät* (O: str. 2), *Zentrum für interdisziplinäre Frauenforschung* (O: str. 2), *Institut für Pädagogik und Naturwissenschaften* (O: str. 2), *Institu für Demoskopie Allensbach* (O: str. 4), *Deutscher Bundestag* (O: str. 5), *Die Frauenministerin des Landes Schleswig-Holstein* (O: str. 6), *Globus-Statistik 6950* (O: str. 7), *Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Kultur und Sport* (O: str. 7), *Die Ministerin für Bildung, Wissenschaft, Kultur und Sport des Landes Schleswig-Holstein* (O: str. 10), *Arbeitskreis Grundschule ó Der Grundschulverband ó e.V.* (O: str. 10).

Objevují se zde samoz ejm také ustálená spojení a FVG (Funktionsverbgefüge): *in Männerhand liegen* (O: str. 6), *Zugang versperren* (O: str. 6), *beim Mann liegen* (O: str. 6), *vor einer Wahl stehen* (O: str. 8), *nehmen zur Grundlage* (O: str. 9), *zur Verfügung stellen* (O:

str. 11), *davon ausgehen* (O: str. 11), *sichtbar zu machen* (O: str. 13), *in einen Kontext einbetten* (O: str. 14), *zum Ausdruck kommen* (O: str. 16), *zur Kenntnis nehmen* (O: str. 18), *den Typ í verkörpern* (O: str. 21), *in í Teile gliedern* (O: str. 21)

V textu se vyskytují i slova cizího p vodu: *Fakultät* (O: str. 2), *Zentrum* (O: str. 2), *interdisziplinär* (O: str. 2), *Institut* (O: str. 2), *Pädagogik* (O: str. 2), *Chance* (O: str. 3), *Politik* (O: str. 3), *Musik* (O: str. 3), *Disziplinen* (O: str. 3), *Patriarchat* (O: str. 3), *Kriterium* (O: str. 3), *Revolution* (O: str. 3), *Emanzipation* (O: str. 4), *Demoskopie* (O: str. 4), *Republik* (O: str. 4), *Enquete* (O: str. 5), *Kommission* (O: str. 5), *Studium* (O: str. 5), *Differenzen* (O: str. 5), *Theorie* (O: str. 5), *Praxis* (O: str. 5), *Institutionen* (O: str. 6), *Professorinnen* (O: s tr. 6), *Position* (O: str. 6), *ökonomisch* (O: str. 6), *Fakten* (O: str. 6), *Restaurant-* (O: str. 7), *Perspektiven* (O: str. 7), *Diskriminierung* (O: str. 8), *Qualifikations-* (O: str. 8), *Kollegen* (O: str. 8), *Kredit-* (O: str. 8), *Risiko* (O: str. 8), *Defiziten* (O: str. 9), *exemplarisch* (O: str. 9), *restringiert* (O: str. 9), *elaboriert* (O: str. 9), *Code* (O: str. 9), *Sozialisation* (O: str. 9), *sozial* (O: str. 9), *Struktur* (O: str. 9), *Kultur* (O: str. 10), *Revision* (O: str. 10), *Technik* (O: str. 10), *Nation* (O: str. 11), *Thema* (O: str. 11), *Pool* (O: str. 11), *Methoden* (O: str. 11), *Kompetenz* (O: str. 11), *Form* (O: str. 12), *Thesen* (O: str. 12), *Kommunikation* (O: str. 12), *Bibliografie* (O: str. 12), *Literatur* (O: str. 12), *Aspekte* (O: str. 12), *prototypisch* (O: str. 12), *Norm* (O: str. 12), *Illustration* (O: str. 13), *Kontext* (O: str. 13), *Asymmetrie* (O: str. 14), *Rezeption* (O: str. 14), *Biologie* (O: str. 14), *Zyklen* (O: str. 14), *Menstruation* (O: str. 14), *Protagonisten* (O: str. 15), *Maskuline* (O: str. 15), *femininine* (O: str. 15), *Phänomen* (O: str. 15), *thematizieren* (O: str. 15), *Prestige* (O: str. 15), *Koordinations-* (O: str. 15), *Reproduktions-* (O: str. 15), *Organisation* (O: str. 15), *materiell* (O: str. 15), *konkret* (O: str. 15), *Geographie* (O: str. 16), *Technologie* (O: str. 16), *Produkt* (O: str. 16), *Energie* (O: str. 16), *Spektrum* (O: str. 16), *Sekretärin* (O: str. 16), *historisch* (O: str. 17), *systematisch* (O: str. 17), *Komponistinnen* (O: str. 17), *Klassiker* (O: str. 17), *Repräsentanz* (O: str. 17), *Epochen* (O: str. 17), *Pseudonymen* (O: str. 17), *positiv* (O: str. 17), *sexuell* (O: str. 18), *Gentechnologie* (O: str. 19), *Genmanipulation* (O: str. 19), *pränatal* (O: str. 19), *Diskussion* (O: str. 19), *Realität* (O: str. 20), *Fantasie* (O: str. 20), *Basis* (O: str. 20), *Stereotypisierung* (O: str. 20), *Klischee* (O: str. 20), *Aktivitäten* (O: str. 20), *Mathematik* (O: str. 21), *prozent-* (O: str. 21), *Rabatt* (O: str. 21), *Skonto* (O: str. 21), *privat-* (O: str. 21), *Chemie* (O: str. 22), *explizit* (O: str. 22), *Analyse* (O: str. 22), *Quantität* (O: str. 22), *Qualität* (O: str. 22), *Identifikationsfiguren* (O: str. 22), *verbal und nonverbal* (O: str. 22), *Rhetorik* (O: str. 22).

V textu se vyskytlo i n kolik problematických lexém . Jedním z nich bylo jifl zmín né slovo *sic*. Na tomto míst bych ráda pod kovala Mgr. fiárské, která mi o n m pomohla najít dostate né informace. Jelikož jsem slovo konzultovala i s n kterými n meckými rodilými mluv ími, vím, že sami N mci ho mnohdy neznali. Proto jsem se rozhodla jej vynechat. Jak jsem uvedla v ásti *Suprasegmentální prvky* (K: 3.1.2.4), slovo se vyskytuje v závorkách a následuje za ním vyk i ník. Význam tak zachováme i v p ípad , že slovo vynecháme. eský p eklad by v textu ru-íl.

Problémy jsem m la i s p ekladem slova *Pool*, kterému jsem v daném kontextu nerozum la: *Unsere Vorschläge verstehen wir als Pool von Anregungen und nicht als vollständiges Inventar von Themen und Materialien*. (O: str. 11) Slovo jsem proto konzultovala s rodilým N mcem (P: str. 20).

A Problematický byl i p eklad slova *veröffentlichen* (O: str. 17), jež je v n meckém textu poufíto bezp edm tn . V e-tin lze v-ak eský ekvivalent *zve ej ovat*, pop . *uve ej ovat* uflít pouze s p edm tem. Cht la jsem zachovat bezp edm tnost, proto jsem nakonec zvolila výraz *psát* (P: str. 29).

S p ekladem jsem váhala i v p ípad spojení *Quantität und Qualität* (O: str. 22) umíst ného do závorek. Polofíla jsem si otázku, zda by pro eského tená e nebylo srozumiteln j-í, kdybych to namísto p ekladu rozepsala *jak kvalitn a jak hodn se o nich pí-e*. Nakonec jsem ale ponechala p ekladové ekvivalenty, protože i v n meckém textu byla zvolena krat-í verze namísto vysv tlení.

Rovn fl jsem zvařovala p eklad výrazu *Zusammenleben*, který se v následujícím vý tu vyskytuje hned dvakrát: *Die Grundwerte menschlichen **Zusammenlebens**, insbesondere der Frieden, die Menschenrechte und das **Zusammenleben** in der einen Welt mit unterschiedlichen Kulturen, Gesellschaftsformen, Völkern und Nationen* (O: str. 11). Slovo je možné nahradit ásto uflívaným výrazem *flivot*, v tomto p ípad by v-ak do-lo k posunu, protože nejde o samotný flivot, kterým lze chápat i existenci v izolaci. Jako alternativa se nabízel opis *flivot spolu s*. Nakonec jsem ponechala v obou p ípadech *souflítí*, protože i v n meckém textu se *Zusammenleben* vyskytuje dvakrát.

3.2.3 Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina

Pestrost textu, z ejmá i v této oblasti, se projevuje v délce v t, v po tu vý t i st ídání inného a trpného rodu. N která souv tí jsou práv svou délkou a zapeklitou stavbou tak chaotická, že

vyfladují opakované tení. Dokladem je toto souv tí: *Dieser im Rahmen der Lehrplanrevision als Kernproblem 4 aufgeführten zentralen gesellschaftlichen Aufgabe ist ein besonderer Stellenwert immanent; sie führt nicht nur zu einer Hinterfragung traditioneller Rollenmuster und Strukturen in allen gesellschaftlichen Bereichen, sondern setzt sowohl die Bereitschaft auf seiten der Mitglieder von Lehrplankommissionen als auch der jeweiligen Lehrpersonen voraus, "sich mit dem eigenen Bild von Weiblichkeit und Männlichkeit sowie der eigenen Einstellung zur Geschlechterhierarchie auseinanderzusetzen".* (O: str. 10).

I tento text je dokladem toho, že n m ina poufívá mnohem ast ji trpný rod nefl e-tina. Uvádím pro to n kolik p íklad : *Dennoch läßt sich belegen, daß Frauen in der Arbeitswelt, in Politik und Gesellschaft nach wie vor benachteiligt sind.* (O: str. 3) *Eine Veränderung der derzeitigen Situation könnte z.B. in den Gleichstellungsgesetzen der Bundesländer oder in Frauen-förderplänen liegen, wie sie bereits in einigen Ländern bzw. Betrieben entwickelt wurden.* (O: str. 8) *Männliche Tätigkeiten und Leistungen sind zumeist mit gesellschaftlichem Prestige verbunden, weibliche werden geringer bewertet oder ignoriert.* (O: str. 12).

V textu se poufívá také syntaktická konstrukce *es gibt*: *Es gibt relativ wenig Frauen, die in naturwissenschaftlichen Bereichen als bedeutende Wissenschaftlerinnen allgemeine Bekanntheit erlangt haben.* (O: str. 17) *Gibt es Zusammenhänge zwischen Erzähltechniken und Geschlechtsrollen?* (O: str. 22).

asto se objevují infinitivy s zu: *í um für Frauen die gleichen Entfaltungsmöglichkeiten wie für Männer zu gewährleisten.* (O: str. 3) *Was jeder Mensch aus diesem Angebot macht, hat jeder einzelne [sic!] selbst zu verantworten.* (O: str. 5) *Seit Mitte des letzten Jahrhunderts bemühten sich einige Frauen- und Sozialverbände, Ausbildungsmöglichkeiten für Mädchen und Frauen zu schaffen.* (O: str. 6).

V textu je mnoho vý t , které souvisí s nominalizací: *í In den neuen Bundesländern sind es die Berufe Kauffrau im Einzelhandel, Bürokauffrau, Industriekauffrau, Friseurin, Köchin, Zahnarzthelferin, Restaurantfachfrau.* (O: str. 7) *Eine Angestellte in Industrie, Handel, Kredit- und Versicherungswesen verdient im Durchschnitt in Schleswig-Holstein 67% und eine Arbeiterin in der Industrie 70% von dem Arbeitsentgelt ihrer männlichen Kollegen.* (O: str. 8) *í wie sie sich in Unterrichtsinhalten, in der Unterrichtsgestaltung, im Unterrichtsablauf, in Lehrmaterialien sowie in der Sprache (sowohl als Unterrichtsmedium, als auch als Unterrichtsgegenstand) wiederfinden und wie durch die Schulwirklichkeit die*

Ungleichheit im Geschlechterverhältnis weiter tradiert wird. (O: str. 13) N které vý ty jsou zdrazněny graficky, například odrážkami (O: například str. 10).

V textu se vykytují citace, méně hesla, autorky často odkazují na jiná díla: *šFreiheit, Gleichheit, Brüderlichkeit* (O: str. 3); *150 Jahre später wird im Grundgesetz Artikel 3 der Bundesrepublik Deutschland formuliert: šMänner und Frauen sind gleichberechtigt. Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden.* (O: str. 3); *Basil Bernstein leitete seine Theorie zum restringierten und elaborierten Code aus Untersuchungen ab, an denen nur männliche Versuchspersonen (unterschiedlicher Schichten) beteiligt waren.* (O: str. 9).

3.2.4 Stylisticko-textová a intertextová rovina

Text se vyznačuje poměrnou mírou intertextovosti. Vedle výše zmíněných hesel a především citací se zde vyskytuje i odkaz na jiná díla, zákony a výsledky výzkumu.

Do textové a intertextové roviny spadají i názvy teorií: *Theorie zum restringierten und elaborierten Code* (O: str. 9).

3.2.5 Stylisticko-pragmatická rovina

Pragmatika souvisí úzce s realitami a kulturní neekvivalencí, jež se v něm projevuje v celém komentáři.

Velkou roli zde hraje otázka zmiňování obou pohlaví, a to nejen ve formě podmnožin; ale i jako příklady neshodný: *Dominanz der Männer* (O: str. 3), jako příklad: *für Frauen* (O: str. 3) nebo jako příklad shodný *ihre männlichen Kollegen* (O: str. 8).

3.3 Metoda příkladu

V reálné příkladatelské situaci by se metoda příkladu odvíjela od skoposu zadavatele. Roli by také hrálo to, pro jaké účely je příklad zamýšlen a zda je skutečně určen v něm, kdo se podílí na revizi ušební osnovy spolkové země Šlesvicko-Holštýnsko a využitím, nebo slouží jako vzor podobné revizi osnovy například v Itálii, jež by se musel příklad sobit kupříkladu příklad realit.

V souladu s výše popsanými funkcemi je text příkladem příkladu dokumentárním. Vyjadřují to například asové údaje.

V případě jmenované *Florence Nightingalové* (O: str. 21) jsem však považovala za nezbytné připojit vysvětlivku. Českým tenátem totiž pravděpodobně nebude příliš známá.

Název spolku *Arbeitskreis Grundschule - Der Grundschulverband - e.V.* (O: str. 10) jsem po konzultaci s Mgr. Fiáskou ponechala v originálním znění. Důvodem pro to byl název meckého názvu i v českých textech.

Největší problém při překladu reálií jsem měla s názvem ministerstva *Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft, Kultur und Sport* (O: str. 7) a jeho představitelky *Die Ministerin für Bildung, Wissenschaft, Kultur und Sport* (O: str. 10, 11). V první řadě jsem hledala český oficiální překlad meckých ministerstev, mezi nimi však nebylo. Nebylo však uvedené ani na oficiálních stránkách země Těšvicka-Holštýnska. Obrátila jsem se proto na českou a posléze i na německou ambasádu, o tam mě odkázali na české velvyslanectví v Berlíně. Nakonec mi bylo zřejmé, že toto ministerstvo bylo zrušeno v roce 1996 a český název patrně dohledat v běžné podobě nelze. Jako oficiální mi doporučili překlad *Spolkové ministerstvo školství, vědy, kultury a sportu* a *Ministryně školství, vědy, kultury a sportu*.

3.4 Typologie překladatelských postupů a nezbytných posunů o konkrétní řešení

3.4.1 Suprasegmentální rovina

Uvozovky jsem upravila podle české normy, o čemž myslím, že jsem dolní uvozovky umístila před začátek citace a horní za konec citace: *„Muffi a feny jsou si rovni. Nikdo nesmí nikoho znevýhodnit nebo upřednostnit kvůli jeho pohlaví, kvůli zemi, ze které pochází, kvůli rase, etnici, vlasti a sociálního postavení, víře, náboženským nebo politickým názorům.“* (P: str. 11) Přední uvozovky, o vlivy pouze horní, byly pravděpodobně podmíněny formátem, pdf. V textu jsem uvozovky většinou ponechala, váhala jsem nad jejich zachováním v tomto případě: *In Lehrmaterialien (z.B. Lehrbuchtexten) kommen mehr männliche als weibliche Personen vor, insbesondere Protagonisten sind "normalerweise" männlich.* (O: str. 15). Zde jsem chtěla slovo v uvozovkách nahradit slovem *zpravidla*, sdělení by tak však utrpělo, ztratilo by část svého významu. Přeložila jsem tedy doslovně *normálně*, zde je doslovnost namíst, a uvozovky jsem ponechala.

Opakování slov a mnohonásobný výčlen (který lze nahradit jedním slovem nadřazeného nebo stejného významu) jsem ponechala v překladu tam, kde byly tyto prostředky funkční: *Lehrerinnen und Lehrer* (O: str. 11), tedy *učitelky a učitelé* namísto *Lehrkräften* (viz K: 3.2.1 Stylisticko-morfologická rovina), *Die Gleichstellung zwischen Frauen und Männern, Jungen*

und Mädchen in Familie, Beruf und Gesellschaft (O: str. 3), kde jsem p i p ekladu nevynechala jedinou polofku. V textu se téfl asto opakují *Frauen, Männer*, i na míst , kde je jasné, o které pohlaví jde a bylo by tak moflné poufít i osobní zájmeno. V takovýchto p ípadech jsem se v-ak drfela originálu a d sledn jsem ponechávala podstatná jména ó *feny, muflí*.

Oproti tomu jsem asto vypou-t la, jak jsem jifl uvedla vý-e (K: 3.2.1), osobní zájmena, pokud zastávala funkci podm tu: *Im Berufsfindungsprozeß stehen Mädchen vor einer schwierigen Wahl: Wählen sie einen frauentypischen Beruf, haben sie ein geringeres Einkommen und wenig Aufstiegschancen.* (O: str. 8). V n kterých p ípadech jsem nahradila osobní zájmeno vztafným: *Die Erwerbsmöglichkeiten von Frauen hängen in einem hohen Maße von den gesellschaftlichen Rahmenbedingungen ab, sie sind geprägt von der geschlechtsspezifischen Arbeitsteilung und dem Bild, das eine Gesellschaft von Frauen und Männern hat. ó Mofnosti výd lku fen závisí ve vysoké mí e na spole enských rámcových podmínkách, které jsou ur eny rozd lením práce (specifickým podle pohlaví) a obrazem, který má spole nost o fenách a muflích.* (O: str. 7, P: str. 15).

Pochopiteln bylo t eba p i p ekladu zachovat i modalitu, nap . v p ípad ustálené konstrukce *í nicht nur í sondern (auch)* (O: str. 20).

3.4.2 Morfologická rovina

Otázce p echylování jsem se v novala v kapitole *Stylisticko-morfologická rovina* (K: 3.2.1).

Obecn platí, fle trpný rod se v n m in vyskytuje ast ji nefl v e-tin Na druhou stranu n které aktivní konstrukce (nap . konstrukce s podm tem *man*) se do e-tiny n kdy p evád jí jako zvrtné pasivum. Trpný rod jsem v n kterých p ípadech zachovávala, n kdy m k tomu vedly pragmatické d vody, kdy autorky necht ly ozna it konkrétního initele. Trpnému rodu jsem se v novala jifl v ásti *Stylisticko-syntaktická a gramatická rovina* (K: 3.2.3). Zde uvedu p íklady, kde jsem trpný rod zachovala i v p ekladu: *Mit den dort beschriebenen Menschenrechten sind jedoch nur die Rechte der bürgerlichen Männer gemeint. ó T mito popsanými lidskými právy jsou v-ak mín na jen práva ob an -mufl .* (O: str. 3, P: str. 11) *Im weitesten Sinne verbinden sich mit ihnen Forderungen nach besserer Bildung und Ausbildung für Frauen, besseren Erwerbsmöglichkeiten, d. h. auch verbesserten Aufstiegschancen, sowie die Forderung nach einer Gesellschaft, in der Frauen ihr Leben nach ihren Vorstellungen gestalten können, ohne behindert zu werden oder gar mit Repressionen rechnen zu müssen. ó V nej-ír-ím slova smyslu jsou spojovány s poflavky na lep-í vzd lání a vzd lávání pro feny,*

na možnosti v t-ého výd lku, tj. také v t-í -ance na kariérní postup, stejn jako s pořadavkem na společ nost, v níž si ženy mohou utvá et život podle svých představ, aniž bychom jim jakkoli bránili nebo by dokonce musely počítat s represemi. (O: str. 4, P: str. 12) *Trotz rechtlicher Gleichstellung sind Frauen im Erwerbsleben wie in den übrigen Lebensbereichen benachteiligt. ó Navzdory právní rovnosti jsou ženy ve výd le né sfé e stejn jako v ostatních oblastech života znevýhodn ny.* (O: str. 6, P: str. 14).

Zdvojnásobila některé z nich a po řádné konzultaci jsem někdy jednotné číslo nahradila množným a naopak: *In früheren Jahrhunderten arbeiteten Frauen als mithelfende Familienangehörige, als Tagelöhnerin, Arbeiterin, Magd und Dienstmädchen.* (O: str. 6) *Für Frauen und Männer sind Zugänge zu vielfältigen Lebensentwürfen zu eröffnen. Statt tradierten Rollenbildern sollen individuelle Merkmale und Fähigkeiten die Auswahl aus diesen Entwürfen bestimmen.* (O: str. 13) *Die aufgeführten Unterrichtsfächer und Unterrichtsinhalte stellen eine eher zufällige Auswahl dar.* (O: str. 13) *Rezeption von Kunst und Zugänge zur Kunst sind oft männlich geprägt.* (O: str. 14) *í z.B. Müllverbrennung als Rahmenthema für verschiedene chemische Prozesse; gesellschaftliche Konsequenzen von naturwissenschaftlich-technischen Entwicklungen.* (O: str. 14) *Nebenbei sei angemerkt, daß durch eine gleichmäßige Beteiligung beider Geschlechter an Hausarbeit und Kindererziehung das Problem der Honorierung wie auch konkreter Benachteiligungen zu lösen wäre.* (O: str. 15) *Somit sind die Bedürfnisse und Perspektiven von einer Hälfte der Nutzenden nicht oder nur indirekt berücksichtigt.* (O: str. 18) *Im Falle eines pränatalen Krankheitsbefundes beim Kind stellt sie die Frau vor fast untragbare, belastende Entscheidungen.* (O: str. 18) *Sie greifen jedoch stark in die Lebensräume von Frauen ein: Pränatale Diagnostik kann zur "Ausmusterung" weiblicher Föten führen (Indien).* (O: str. 19).

V jednom případě jsem byla nucena výraz přeložit jako přídavné slovo, a kolikrát v něm meckém textu figuroval coby přídavné jméno. Jde o spojení *biologischen Gegebenheiten* (O: str. 20), přičemž v jeho případě jsem se musela řídit jímž zavedeným ekvivalentem ó toto spojení je totiž termín.

Podobný případ je i v případě v ty: *In Bezug auf die Bildungs- und Ausbildungschancen von Frauen trifft dies im wesentlichen zu.* (O: str. 3) Označená slovesa se často překládá jako *být správné*. Z hlediska citu jsem slovesa přeložila jako *být správné*, v tomto případě nejde o posun.

3.4.3 Lexikální rovina

Dále se nebudu obecně vnovat genderovým termínům, pojmem ze –kolního prostředí, termíny lékařské a přírodně, ekonomické, z oblasti historie a práva, statistiky a výzkumu, jimiž jsem se vnovala v kapitole *Stylisticko-lexikální rovina* (K: 3.2.2).

Zmíním zde jeden případ zajímavý z hlediska příkladu. Jde o výraz *Gleichstellung*, v textu hojně frekvencovaný. V češtině mu zpravidla odpovídá výraz *zrovnoprávnění*, v jednom případě (O: str. 6, P: str. 14) jsem však po dohodě s Ph.D. Kloudovou zvolila výraz *rovnost*, kterému v němčině odpovídá výraz *Gleichung*.

Složitý byl příklad výřezu v této větě, konkrétně označených výrazů: *Niemand darf wegen seines Geschlechtes, seiner Abstammung, seiner Rasse, seiner Sprache, seiner Heimat und Herkunft, seines Glaubens, seiner religiösen oder politischen Anschauungen benachteiligt oder bevorzugt werden.* (O: str. 3) Oba výrazy se totiž příkládají jako *přívod* a dokonce i rodilou Němkou mi bylo zřejmé, že jde o jedno a to samé. Pomocí rešerší jsem však zjistila, že v případě prvního uvedeného jde o zemi nebo místo, zatímco v druhém případě jde o sociální zázemí a rodinu. Nakonec jsem tedy přeložila takto: *Nikdo nesmí nikoho znevýhodnit nebo upřednostnit kvůli zemi, jeho pohlaví, kvůli zemi, ze které pochází, kvůli rase, zemi, vlasti a sociálního přívodu, víře, náboženským nebo politickým názorům.* (P: str. 11)

Problematický byl i příklad spojení *Völker und Nationen* ve výřezu: *Die Grundwerte menschlichen Zusammenlebens, insbesondere der Frieden, die Menschenrechte und das Zusammenleben in der einen Welt mit unterschiedlichen Kulturen, Gesellschaftsformen, Völkern und Nationen;* (O: str. 11). Příkladové ekvivalenty v singuláru k německým výrazům jsou *lid* a *národ*, přičemž ty v češtině často splývají, zatímco německé výrazy *Völker* a *Nationen* (v singuláru *Volk* a *Nation*) bývají definovány i svými rozdíly. V češtině jsem tedy nemohla spojení spojit v jeden výraz. Bohužel jsem nemohla ponechat ani příkladové výrazy, protože vzhledem k výřezu bylo třeba je vyskloovat; slovo *lid* se sklouje jen zídka, protože jeho sklované podoby jsou často nepatrně srozumitelné, a navíc nelze vytvořit jeho tvar množné číslo (ve kterém je uvedeno toto slovo v originále). Po poradě s Mgr. Fiáskou jsem nakonec příkladové spojení nehradila spojením *národy a etnika* (P: str. 19).

Také se příkládalo spojení *die Biologie der Geschlechter* (O: str. 20). Přede vším jsem váhala, zda jde o odborný pojem, český příkladový ekvivalent jsem našel rozdíl od německého spojení nikde nenašla. Obrátila jsem se proto na doc. RNDr., která velmi dobře rozumí

n mecky. Ta mi doporučila p eklad *biologická stránka pohlavnosti* s tím, že ani v n meckém textu nejde o termín.

Složitý byl p eklad kompozita *Reproduktionsarbeit* (O: str. 20). S tímto výrazem jsem se p edtím nikdy nesetkala. Vyuffila jsem proto r zné slovníky i re-er-e na internetu, vysv tlení jsem dostala na této webové stránce: <http://www.wirtschaftslexikon.co/d/reproduktionsarbeit/reproduktionsarbeit.htm>. P esto byl p evod do e-tiny obtížný. Pro dostate nou srozumitelnost výrazu jsem se radila s rodilým mluv ím, a ten mi potvrdil to, co jsem zjistila ufl z re-er-í ó e-tina sice pouflívá spojení *domáci práce*, nezná v-ak pojem *rodinná práce* (oboje je zahrnuto v n meckém výrazu). Kompozitum jsem proto nakonec p elofila takto: *domáci práce a pé e o rodinu* (P: str. 33).

K p ekladu výrazu *Rollenspiele* (O: str. 22) bylo t eba re-er-í. Ani ty mi v-ak nenabídly jednozna ný p eklad. Kompozitum jsem proto zkonzultovala s pedagogfkou, od které jsem dostala odkaz na stránku, která se t mito hrami zabývá: http://mail.centrum.cz/download.php?msg_id=00000000382e0036052002a832aa&idx=5&file_name=ML_rolove_simulacni_A4.pdf&r=42.90407358. Výraz jsem tedy p elofila jako *charakterové hry* (P: str. 36).

3.4.3.1 Stylistická rovina výraz

Pro adekvátní p eklad je zapot ebí znalost za azení výraz do stylistické roviny. Ná-text je v tomto ohledu na p eklad jednoduchý, výrazy jsou v t-inou stylov neutrální. Stylisticky zabarvené výrazy asto nahrazují neutrální výrazy v uvozovkách, uvozovky p itom dodávají výrazu ur ité zabarvení.

Vybírat z r zných význam téhofl slova je samoz ejm podstatou práce p ekladatele, ale u n kterých slov vyjde najevo mořnost, respektive nutnost volby afl po n kolikátém p e tení. N která slova mohou fungovat jako p ídavné jméno i p íslovce. Z kontextu je tak t eba odvodit, jakou funkci zde zaujímají.

3.4.4 Syntaktická rovina

Na tomto míst bych se zmínila o spojkách, které mají v kařdém textu d lefitou funkci. V kapitole *Suprasegmentální rovina* (K: 3.4.1) jsem se jifl zmi ovala o klasické konstrukci *í nicht nur í sondern (auch)*. Hojn jsou v textu zastoupeny p edev-ím spojky *und* a *dass*, dále *damit*. Spojky v tomto textu p eklad nijak nest flovaly, odpovídaly význam m, které slovníky primárn nabízejí (nap . *und ó a, dass ó fle, pop . aby*).

Typické pro německé texty je také užívaní jiných interpunkčních znamének, než jaká by se objevila v českých textech na stejných místech. Nářek text však v této věci nevyfadoval žádnou změnu tohoto typu. Na tomto místě bych pouze zmínila, že se v textu vyskytuje řada stědňáků, které jen dokládají přítomnost rozsáhlých souvětí.

3.4.5 Pragmatická rovina

Jak jsem již několikrát uvedla, text přelíže nevybojuje z neutrální roviny, což mi přelíže uplatnit v aspektech pragmatiky.

Zajímavý problém byl například spojení *Grundgesetz í der Bundesrepublik Deutschland* (O: str. 3). Na základě řelíže jsem zjistila, že jde o *Základní zákon* neboli *Ústavu*, přelíže emfíže lze například i jako *Základní zákon*, i jako *Ústavu*. Vzhledem k ustálenosti druhého významu v českém jazyce jsem po poradě zvolila možnost *Ústava*, jeřelíže je pro českého řelíže tená řelíže srozumitelná řelíže.

O ústavu se jednalo i v případě výrazu *Verfassung* (O: str. 3). Vzhledem k výřelíže e enému jsem se domnívala, že v tomto případě jde o obecné pojmenování ústavy, nicméně jsem výraz pro jistotu konzultovala s rodilým mluvčím. Po řelíže poradě jsem tuto možnost zvolila.

Do pragmatické roviny bych zařadila i zdánlivě lexikální problém o například výrazu *Schulfächer*, v textu hojně frekventovaného. řelíže-ila jsem otázku, zda jej přelíže elofit jako *-kolní přelíže edm t* nebo *-kolní obor*. Ve všech případech jsem zvolila první možnost, a to z hlediska kontextu a zaměření celé broflury na výuku a dle prvního a druhého stupně základní řelíže-koly (řelíže eno českým mluvčím z jeho pohledu, v Německu se pochopitelně nejedná jen o základní řelíže-kolu, viz i P: str 19, pozn. například).

4. ZÁVĚR

Pro překlad jsem aplikovala poznatky z oblasti teorie překladu a nemeckých reálií, bez kterých by adekvátní překlad nebyl možný. Daný text nám dokázal, že vytvořit v rovný, tj. funkční překlad bez nevyhnutelných posunů, není možné. Mělyme říci, že s tímto posuny, ke kterým dochází vlivem odlišné typologie obou jazyků, souvisí snaha překladatele kompenzovat místa, která niveloval, v jiné části textu.

Důsledkem zvolené metody překladu, tedy dokumentárního překladu, může být exotizující efekt. Tím rozumíme, že recipient cílového textu může být překvapen například názvy, které zůstaly v originálním znění.

Obecně platí, že spolupráce překladatele s odborníkem je pro optimální výsledek nepostradatelná. V tomto případě byla v podstatě nezbytná konzultace s odborníkem z oborů gender studies, rodilými mluvčími a v několika případech i s odborníkem na český jazyk a biologii. Při překladu je zároveň třeba re-er-í, které mohou pomoci zvolit vhodný ekvivalent z mnoha významů, které originální výraz zahrnuje.

Zvolená metoda směřovala také ke stylové adekvátnosti překladu. Česká tená, podobně jako nemecký, by tak měla být text plný faktů a vlastních úvah autorky, získat základní pohled o historii zrovnoprávnění v Německu a mít k dispozici návrhy, které by mohly konkrétní úskalí v otázce rovnosti pohlaví vyřešit.

5. LITERATURA

5.1 Použitá

5.1.1 Primární

BIGGOVÁ, R. a BRAUNOVÁ, F. a HOFFMANNOVÁ, L. *Gleichstellung der Geschlechter im Lehrplan* Kiel, 1992.

5.1.2 Sekundární

HAVRÁNEK, B. a JEDLIKA, A. *eská mluvnice*. 4. vyd. Praha: SPN, 1981.

HELBIG, G. a BUSCHA, J. *Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht*. Berlin: Langenscheidt, 2001. ISBN 3-468-49493-9.

KRAUS, J., et al. *Akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-200-0607-9.

5.1.3 Internetové zdroje

Univerzita Kiel:

http://www.gendertoolbox.org/toolbox/toolboxCZ/Tschechische%20Version/5CZMaterialien/PDF_cz/5.3.2LinksDeutschland_cz.pdf

Centrum pro interdisciplinární výzkum žen:

http://www.gendertoolbox.org/toolbox/toolboxCZ/Tschechische%20Version/5CZMaterialien/PDF_cz/5.3.2LinksDeutschland_cz.pdf

Institut pro pedagogiku p írodních v íd:

http://www.orbisscholae.cz/archiv/2011/2011_1_08.pdf

Ministryne pro ženy zem íesvicko-Holštýnsko:

http://www.lidovky.cz/ministryne-pro-zeny-malem-prisla-o-ridicak-nabourala-pri-couvani-ph6-/lide.asp?c=A100109_133929_lide_mev

Respondenti mufli:

www.eficia.cz/docs/Pruzkum_verejna_sprava.pps

Sociální skupiny:

http://www.sz.smb.cz/admin/upload/sekce_materialy/Soci%C3%A1ln%C3%AD_skupiny.pdf

Zákony o rovných p ílefitostech mufl a flen:

www.sdolm.eu/wp-content/uploads/handbook/handbook_cz.pdf

Teorie o restringovaném a elaborovaném kódu:

<http://www.ucl.cas.cz/edicee/data//sborniky/kongres/tretiIII/tretiIII.pdf>

N mecký í-ský zákon o spolcích:

is.muni.cz/el/1423/jaro2012/POL440/um/Schmitt.txt

Reálie:

www.schleswig-holstein.de

Re-er-e:

www.wikipedia.org

www.google.com

5.2 Studovaná

5.2.1 Translatologické a jazykov dné publikace

BE KA, J. *eská stylistika*. 1. vyd. Praha: Academia, 1992. ISBN 80-200-0020-8.

FIDELIUS, P. *e komunistické moci*. 1. vyd. Praha: Triáda, 1998. ISBN 80-86138-03-8.

HOFFMANNOVÁ, J. *Stylistika a í . Sou asná situace stylistiky*. 1. vyd. Praha: Trizonia, 1997. ISBN 80-85573-67-9.

HOCHÉL, B. *Preklad ako komunikácia*. 1. vyd. Bratislava: Slovenský spisovate , 1990. ISBN 80-220-0003-5.

HÖNIG, H. *Konstruktives Übersetzen*. 2. Aufl. Tübingen: Stauffenburg, 1997. ISBN 3-86057-240-7.

JAMEK, V. *O pat i nosti v jazyce*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Franze Kafky, 1998. ISBN 80-85844-45-1.

KOLEKTIV AUTOR ÚSTAVU PRO JAZYK ESKÝ AV R. *Pravidla eského pravopisu*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2002. ISBN 80-7168-679-4

KUFNEROVÁ, Z., et al. *P ekládání a e-tina*. 1. vyd. Jino any: H & H, 1994. ISBN 80-85787-14-8.

KUßMAUL, P. *Kreatives Übersetzen*. Tübingen: Stauffenburg, 2000. ISBN 978-3-86057-249-8.

LEVÝ, J. *Bude literární v da exaktní v dou?* 1. vyd. Praha: eskoslovenský spisovatel, 1971.

LEVÝ, J. *Um ní p ekladu*. 2. vyd. Praha: Panorama, 1983.

MISTRÍK, J. *Typistika*. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladate stvo, 1989.

NORD, C. *Textanalyse und Übersetzen: theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. 2. Aufl. Heidelberg: Groos, 1991. ISBN 3-87276-649-X.

NORD, C. *Translating as a purposeful activity: functionalist approaches explained*. 1st ed. Manchester: St. Jerome Publishing, 1997. ISBN 1-900650-02-9.

POPOVI , A. *Teória umeleckého prekladu*. 2. vyd. Bratislava: Tatran, 1974.

REIß, K. *Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text*. 3. Aufl. Heidelberg: Groos, 1993. ISBN 3-87276-509-4.

SCHWARZ, J. *Die Kategorie der WEIBLICHKEIT im Tschechischen: Die Verwendung femininer und maskuliner Personenbenennungen für Frauen im Vergleich zum Deutschen*. Praha: Filozofická fakulta UK, 1999. ISBN 80-85899-81-7.

VILIKOVSKÝ, J. *P eklad jako tvorba*. P elofil Emil Charous. 1. vyd. Praha: fielezný, 2002. ISBN 80-237-3670-1.

5.2.3 Slovníky

AUBERLE, A., et al. *Duden: Deutsches Universalwörterbuch*. 6. Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2007. ISBN 978-3-411-05506-7.

CHIARO, M. G., et al. *Duden: Das Stilwörterbuch*. 8. Aufl. Mannheim: Dudenverlag, 2001. ISBN 3-411-04028-9.

FILIPEC, J., et al. *Slovník spisovné e-tiny pro -kolu a ve ejnost*. 4. vyd. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1347-4.

GÖTZ, D. a HAENSCH, G. a WELLMANN, H. *Langenscheidt: Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache*. Berlin und München: Langenscheidt KG, 2003. ISBN 3-468-49036-4

PALA, K. a VĚJANSKÝ, J. *Slovník českých synonym*. 3. vyd. Praha: NLN, 2001. ISBN 80-7106-450-5.